

Woensdag 14/10/1914 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Men meldt ons uit Breda:

Hier ter stede zijn heden onder voorzitterschap van enkele Belgische notabelen vergaderingen gehouden van vluchtelingen uit Antwerpen en buitengemeenten. In deze vergaderingen is medegedeeld, dat er een comité is samengesteld door bewoners van Antwerpen, hetwelk, ondersteund door subcomités uit de buitengemeenten, de belangen van de vluchtelingen zal behartigen. Getracht zal worden, centralisatie en eenheid te verkrijgen in de pogingen en zich enige zekerheid te verschaffen aangaande de houding van de Duitse autoriteiten te Antwerpen, ten opzichte van terugkerende vluchtelingen. Het comité zal tot het verschaffen van inlichtingen elke dag zitting houden, samenwerken met het Nederlandse comité voor Belgische vluchtelingen en zich doen vertegenwoordigen op een morgen te Roosendaal te houden vergadering van verschillende Belgische autoriteiten.

Waarschijnlijk zal worden getracht, vrijgeleide te verkrijgen voor een deputatie naar Antwerpen, die met de Duitse gouverneur zal onderhandelen, inlichtingen inwinnen omtrent de juiste voorwaarden, waarop Antwerpen is overgegeven, en zich een beeld zal trachten te vormen van de huidige toestand.

Ter vergadering bleek, dat het wantrouwen tegen het Duitse bestuur nog zeer groot was en men er niet aan dacht, zonder officiële inlichtingen of waarborgen terug te keren. Verscheidene aanwezigen vertelden staaltjes van het optreden der Duitsers tegen mannen van 18 tot 40 jaar, die tot allerlei werk zouden worden geprest, en met algemene stemmen werd besloten, de terugreis niet te aanvaarden,

voordat het resultaat van de bemoeiingen der comités bekend zou zijn.

Aan het begin van elke vergadering werd onder levendige toejuichingen warme dank betuigd aan Nederlands regering en volk, die aan de Belgen een onvergetelijke ontvangst bereidden. Tevens werd besloten, telegrammen van hulde aan H.M. de Koningin te zenden.

De aandrang van vluchtelingen te Breda is vooral tegen de avond weer zeer groot geworden, zodat wegens de overlading van alle beschikbare logeergelegenheid de Grote Kerk weer een aantal mensen moest herbergen. Warm voedsel en brood verstrekt het vluchtelingencomité nog steeds in grote hoeveelheden.

Thans is met het Rode Kruis samenwerking verkregen, zodat verpleegsters en brancards steeds aan het station aanwezig zijn.

De commissie, welke zich in Zuid-Holland heeft gevormd in het belang van de buitenlandse vluchtelingen, is gisteren door de commissaris der koningin in dit gewest ten gouvernementshuize geïnstalleerd.

Hedenochtend zenden enige Scheveningse reders en haring- en bokkinghandelaars een auto vol haring en bokking naar de grensstreken, ter spijziging van Belgische vluchtelingen.

Te Roermond zijn thans ongeveer 1000 Belgische vluchtelingen ondergebracht. Velen hunner zijn bij families, een groot gedeelte is gehuisvest in het Sint Christoffelhuis en de gemeentetekenschool.

De militaire kapel heeft maandagavond op de binnenplaats van het Sint Christoffelhuis een muzikuitvoering gegeven teneinde de vluchtelingen hun doorstaan leed wat te doen vergeten.

De heer Sanders, burgemeester, hield een toespraak tot de vluchtelingen.

Te Vlissingen zijn gisteren weer vele honderden vluchtelingen aangekomen, waarvan een groot deel uit Oostende.

Geïnterneerden.

Met verzoeken om inlichtingen betreffende geïnterneerde militairen van vreemde legers moet men zich niet wenden tot het departement van oorlog, doch tot het informatiebureau van het Rode Kruis, Kneuterdijk, 's-Gravenhage.

Gisternamiddag zijn te Utrecht drie lange treinen met geïnterneerden, in het geheel ongeveer 4500, gepasseerd. Ze gingen naar Amersfoort en Harderwijk. Op het station te Utrecht werden de militairen voorzien van eten, drinken en sigaren.

In verband met de internering van een groot aantal Belgische militairen te Harderwijk heeft de burgemeester van die gemeente de tussenkomst van de regering ingeroepen om in de approviandering van de bevolking te kunnen blijven voorzien.

De Belgische geïnterneerde soldaten, die maandagavond te 's-Hertogenbosch werden ondergebracht, zijn gisteren naar de interneringsdepots vertrokken.

Te Vlissingen zijn gisteren nog ongeveer 60 Belgische geïnterneerden en 9 gewonden aangekomen. De gewonden zijn naar Middelburg vervoerd.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Een zeer groot aantal Belgische uitgewekenen, merendeels behorende tot de goeode stand, is gisteren namiddag bij Boneski op

de Koolsingel alhier bijeengekomen tot het houden van een voorlopige bespreking en tot het stichten van een comité.

De heer S. A. van Besten, uit Borgerhout, opende deze eerste bijeenkomst met het brengen van hulde aan H.M. koningin Wilhelmina en Z.K.H. prins Hendrik en namens de aanwezige Belgen zijn grote dankbaarheid uit te spreken voor hetgeen het Nederlandse volk in al zijn rangen en standen op zo onbekrompen wijze voor de uitgewekenen heeft gedaan en nog doet.

Besluiten werden er in deze eerste bijeenkomst niet genomen: vandaag zal men weer vergaderen. Die bijeenkomst zal alleen toegankelijk zijn voor personen, die met authentieke stukken hun Belgische nationaliteit kunnen bewijzen.

Medegedeeld werd, dat Belgen, die maandag naar Antwerpen gegaan en hier teruggekeerd zijn, zeggen, dat men op het ogenblik zelfs zonder papieren in Antwerpen kan komen: niemand wordt er iets in de weg gelegd. Het belang van de Duitsers brengt mee, zo meende men, voor het ogenblik zoveel mogelijk mensen in Antwerpen terug te krijgen. De Amerikaanse en de Belgische consul hier ter stede zouden evenwel de raad hebben gegeven, liever nog een dag of drie te wachten voor te besluiten, naar Antwerpen terug te keren. Men moest niet te haastig zijn, met welke raadgeving tal van personen uit de vergadering instemden. Beter en meer nieuws uit Antwerpen diende afgewacht, vóór men met vertrouwen de terugreis kon aanvaarden.

Op voorstel van de voorlopige voorzitter van het comité, werd aan het einde van de bijeenkomst een collecte gehouden ten bate van de in minder gunstige financiële toestand verkerende gevluchte Belgen, die zich in deze stad ophouden.

Telegrammen van huldebetuiging werden gezonden aan H.M. de koningin, Z.K.H. prins Hendrik en de burgemeester van onze gemeente.

Te 5 u 10 gisteren namiddag is van het station Delftse Poort alhier een extra trein met 350 vluchtelingen naar Delft vertrokken. Steeds komen hier nog troepjes vluchtelingen aan met treinen van de gewone dienstregeling.

De dienst van het Rode Kruis aan het station Delftse Poort is opgeheven.

Amsterdam. Belgische vluchtelingen.

Het comité verzoekt dringend, alle levensmiddelen voor de Belgische vluchtelingen te willen zenden naar het centraal depot: Herengracht 299.

Slechts wanneer van daaruit alles verzonden wordt, kan zekerheid worden verkregen, dat niet de ene inrichting alles, en een andere niets krijgt. Alle giften zijn welkom, vooral boter, suiker, koffie en vlees. Er is elke dag heel veel nodig.

Het Nederlands comité tot steun van de Belgische en andere slachtoffers, secretariaat Kalverstraat 64 Amsterdam, verzoekt ons mede te delen, dat de afdeling "kleding", tot dusver gevestigd Rokin 73, heden wordt verplaatst naar het voormalige gebouw van de Bijenkorf, Damrak, dat door de firmanten welwillend tot dit doel is afgestaan.

De directies der verschillende lokalen, waar vluchtelingen verblijf houden, wordt verzocht, de voor hun tijdelijke gasten benodigde kledingstukken schriftelijk aan te vragen aan de afdeling "kleding" aan genoemd adres. Alleen in spoedeisende gevallen kunnen

vluchtelingen dadelijk en persoonlijk aan kledingstukken worden geholpen, mits zij voorzien zijn van een bewijs, afgegeven door de directie van de toevlucht waar zij vertoeven, en dan uitsluitend tussen 2 en 4 u 's namiddags.

Indien vluchtelingen adressen zoeken van familieleden, enz., wordt hen in overweging gegeven, zich te wenden tot het hoofdbureau van politie, kamer 79, of rechtstreeks schriftelijk tot het "bureau van samenstelling van het register van uitgewekenen", Lange Voorhout 45 Den Haag.

Voor het wisselen van Belgisch geld kunnen de uitgewekenen zich wenden tot de Nederlandse Bank, behalve voor nikkelmunt, waarvoor het adres ter inwisseling is bij het bestuur van de Société belge de Bienfaisance, Nieuwstraat 11, welke vereniging zich beijvert om haar landgenoten zoveel mogelijk behulpzaam te zijn.

Giften, thans meer dan ooit nodig, gelieve men te zenden aan het adres van de penningmeester van het Nederlands comité, Kasvereniging Amsterdam, of aan het secretariaat Kalverstraat 64.

In dit verband wordt men er met nadruk op gewezen, vooral geen giften te geven aan onbekende personen.

Alle zaken betreffende huisvesting worden behandeld Rokin 73. Voor verdere inlichtingen wende men zich hetzij schriftelijk of mondeling aan het secretariaat, Kalverstraat 64. In het laatste geval bij voorkeur tussen 11 u in de voormiddag en 1 u 's namiddags.

's-Gravenhage. Geïnterneerde Belgische soldaten.

Op Ockenburg, bij Loosduinen, wemelt het thans van vreemde uniformen. Het is daar een bonte mengeling van allerhande

kledingstukken en hoofddeksels, alle wapens, ja schier alle regimenten van het Belgische leger zijn er vertegenwoordigd.

De geïnterneerde Belgen, want van hen spreken wij, zijn ondergebracht in tenten, welke eerst kortgeleden door een Nederlands bataljon verlaten zijn. Met grote hartelijkheid werden zij door onze soldaten, die in hun onmiddellijke nabijheid gekampeerd zijn, ontvangen, de jongens hadden alles voor hen over. Zo zijn de koks reeds van zaterdag af in de weer geweest zonder zich tijd te gunnen, zelf een behoorlijk maal te gebruiken. Zo hebben de manschappen allen een hunner beide dekens afgestaan, ofschoon het 's nachts daarbuiten reeds lelijk koud is en men 's ochtends soms alles rondom beijzeld vindt. Deze uiting van hulpbetoon is te treffender, aangezien verschillende Belgen reeds dekens bij zich hadden. Enfin, voorlopig behelpen onze eigen soldaten zich nu maar, als het al te koud wordt, met hun overjassen. Maar ofschoon het zo op de duur niet zal kunnen blijven morde geen onzer manschappen: integendeel allen waren verheugd, iets voor de geïnterneerde Belgen te kunnen doen.

Wat de Belgen betreft, zij voelen zich in de nieuwe omgeving (maandagochtend kwamen zij pas het kamp binnen), reeds vrijwel thuis. Velen van hen zijn blij, weer eens goed voedsel te krijgen: de laatste dagen vóór de internering, toen men afgesneden was of voortdurend moest doormarcheren, heeft menigeen gebrek geleden. Zij prezen ons voedsel zeer, gelijk zij over vele dingen volkomen content waren. Ja, er waren er onder hen, die verzocht hadden, zo spoedig mogelijk in de gelegenheid gesteld te worden om hun oprechte dank te betuigen voor de ontvangst en behandeling in Nederland.

Met onze soldaten zijn de Belgen reeds zeer bevriend. Ze hebben hun bv. Franse en Belgische kogels aangeboden, waarvan zij bij hun

ontwapening een enkele als souvenir bewaard hadden en die nu door onze mannetjes vol belangstelling bekeken en vergeleken worden. Zij doen ook allerlei verhalen over het Duitse zware geschut, dat hen op 3½ uur afstand reeds weerloos gemaakt zou hebben. Verschillende wilde geruchten worden verteld, waaraan natuurlijk weinig of geen waarde te hechten is.

Men moet ze daar zo samen aardappelen zien schillen, de Hollandse en de Belgische soldaten, of hen gemeenschappelijk wortels zien schrappen. “Ik zou bijna gaan huilen”, zegde een grappenmaker, die met anderen de zorg voor de uien op zich genomen had. Ach, er zullen nog kortgeleden ogenblikken in zijn leven geweest zijn, waarin werkelijke tranen slechts met moeite onderdrukt werden.

Want moeilijke dagen hebben deze mannen achter de rug, ook zij, die niet, zoals met een kleine minderheid het geval is, reeds in Namen en Frankrijk tegen de Duitsers gevochten hebben. Het zijn grotendeels oudere mannen, landweermannen zouden wij zeggen. De jongste “klassen” zijn slechts schaars vertegenwoordigd. Vele van hen hebben vrouwen en kinderen. En als zij horen, dat honderdduizenden Belgische vluchtelingen over onze grenzen zijn gekomen en dat althans sommige namen van uitgewekenen in de krant staan, grijpen zij die gretig aan. Tevergeefs helaas. “Bijna allen uit Antwerpen”, zuchtte er een, wiens vrouw en kinderen tussen Brussel en Dendermonde woonden. Sinds hoe lange tijd had hij al niets van hen gehoord!

Toch is het reeds gebeurd, dat een gevluchte vrouw in één der op Loosduinen geïnterneerde Belgen haar man herkend heeft. Trouwens, voor het lage prikkeldraad, dat het kamp omgeeft, wemelt het van Nederlanders en Belgen, die komen informeren en aan wie zo mogelijk inlichtingen gegeven worden.

Met de uitdeling van kranten bewijst men de Belgische soldaten een grote dienst. Wij zagen ze belangstellend kennis nemen van de inhoud van allerlei organen, de grote dagbladen zowel als vrij onbekende lokale blaadjes. Natuurlijk hebben zij het allerliefst Belgische bladen, maar ze zijn toch ook reeds zeer dankbaar, als gij hun een Nederlandse krant overhandigt, al staat daarin dan ook misschien nog niet het allerlaatste nieuws. Geïllustreerde tijdschriften doen eveneens opgeld en werden dan ook, voor zover de aanwezige voorraad toeliet, welwillend verstrekt. Franse tijdschriften en boeken echter zijn er bepaald te weinig.

Overste Köhler, bij wie de leiding berust, deelde ons mede, dat de toezending daarvan ongetwijfeld door de Walen ten zeerste op prijs zou worden gesteld. En er zijn dan toch altijd nog enige honderden Walen in het kamp, al bestaat de meerderheid der geïnterneerden ook uit Vlamingen.

In het geheel bedraagt, naar wij menen, het aantal geïnterneerden 1443. Zij zijn door onze officieren in vier compagnieën verdeeld, drie Vlaamse en een Waalse, Belgische officieren zijn op Ockenburg niet te vinden, al zijn natuurlijk wel ettelijke officieren tegelijk met deze manschappen de grens overgekomen. (Meer dan één zou echter, volgens hen, voor de grensoverschrijding zelfmoord gepleegd hebben.) Gelukkig is er evenwel voor elke compagnie een Belgische adjudant-onderofficier aanwezig, aan wie nu (voor zover dat mogelijk is) de leiding is toevertrouwd. Voorts komen er op elke nieuw geschapen compagnie 15 sergeanten.

Het begrip compagnie moet natuurlijk, waar mannen van zo verschillende wapens en regimenten samengebracht zijn, met een korreltje zout opgevat worden. Op het stuk van klederdracht ziet men de grootste variatie en de wildste verwarring: het doet bijna aan

een afdeling Albanezen denken, merkte luitenant Mallinckrodt, die ook in het kamp aanwezig is, glimlachend op.

Maar de geest der Belgen is gelukkig gans niet Albanees, al waren er enkele onder hen, die een ogenblik dachten, dat met de internering alle rangenverschil opgeheven was. Dit nu mag niet het geval zijn: zoveel mogelijk moet het eigen kader leiding blijven geven.

Wat niet wegneemt, dat de Nederlandse officieren, die natuurlijk in laatste instantie de lakens uitdelen, zich ook met volle toewijding het lot der Belgen aantrekken. Misschien zou zelfs nog heden (dinsdag) middag een mars naar Kijkduin gemaakt worden, om de jongens gelegenheid te geven, hun voeten eens goed in zee te wassen. En later, als eenmaal de nieuwsgierigheid van het publiek is gaan minderen, zullen ook grotere tochten ondernomen worden en wellicht zij, die zich het voorbeeldigst gedragen, op een bezoek aan het Vredespaleis enz. onthaald worden. Overigens is het natuurlijk de vraag, of de tenten op Ockenburg nog lang tot huisvesting zullen kunnen dienen: het is daar thans reeds vrij koud, al liggen de Belgen ook met hun veertienen in een tent en al hebben onze manschappen op alle mogelijke wijzen zo goed mogelijk voor hen gezorgd.

Te koud voor pootjebaden zullen zij het intussen nog wel niet vinden. Een paar zeer ontwikkelde soldaten, jonge mannen, die thans onder andere als tolk en bemiddelaar dienst deden, vertelden ons, dat het hen was opgevallen, hoe spoedig na hun aankomst de Belgen zich hadden gereinigd en verschoond, terwijl bv. het wassen van de voeten, een zaak toch, ook uit militair oogpunt van zo grote waarde, door sommige Nederlandse soldaten weleens wat al te dikwijls nagelaten wordt. Aan die wens naar lichaamsreinheid der Belgische soldaten wordt natuurlijk gaarne tegemoet gekomen: ieder hunner kan twee stel verschoning krijgen.

Ook uit hygiënisch oogpunt verdient dit aanbeveling. Trouwens, over de gezondheidstoestand viel (naar we van overste Köhler vernamen) niet te klagen, afgezien dan van enige doorgelopen voeten. Dit neemt niet weg, dat men dinsdagochtend met een nauwgezet medisch onderzoek begonnen is, waaraan vier dokters en twee semiartsen deelnamen. Ook werd zorg gedragen voor een behoorlijke registratie van de namen. Nauwkeurig werd ieders leeftijd enzovoort te boek gesteld en nagegaan, of hij gehuwd of ongehuwd is. De daarop betrekking hebbende staten zullen binnenkort aan de Nederlandse legercommandant en de Belgische consul-generaal aangeboden worden en langs die weg in handen der Belgische regering komen.

Verscheidene geïnterneerden zijn infanteristen van de vestingbataljons, al zijn (naar wij reeds mededeelden), schier alle wapens vertegenwoordigt en al vindt men ook vestingartilleristen, veldartilleristen, cavaleristen en genisten onder hen. Velen dragen zware baarden en zien er veel ouder uit dan het gros onzer in Loosduinen gekampeerde militairen. Als zo'n compagnie van deze laatsten langs hen heen trekt, staan zij belangstellend daarnaar te kijken. Doch ook de Belgen zelf zagen wij reeds per compagnie optrekken. Behalve hun eigen kader hebben zij ook hun eigen hoornblazers, terwijl hun koks zich reeds bij meer dan een gelegenheid verdienstelijk wisten te maken. Zij voelen zich dan ook niet als gevangenen. Toch glimlachen zij dankbaar als men hun nog eens ten overvloede toevoegt, dat ze hier geen prisonniers zijn, doch geïnterneerden. Naar de loop der krijgsverrichtingen in Frankrijk en België informeren zij met grote belangstelling.

Op ons maakten deze geïnterneerden (afgezien dan van de vreemdsoortige wisseling van uniformen, kleren en hoofddeksels) een gunstige indruk. Het zijn goeddeels flink gebouwde, gemoedelijke kerels, verheugd, als zij hun veldflessen met koffie konden vullen, blij opspringend, toen de boter voor het

commiesbrood rondging. Nochtans verkeerde menigeen in een min of meer gedrukte stemming, wie zal het verwonderen? Maar hierover waren allen het eens, dat zij het thans best hadden en dat in het bijzonder het voedsel uitstekend was.

En als men hen daar zo zag rondlopen, sommigen met een pijp of een sigaret in de mond, kon men zich bijkans niet voorstellen, dat deze mannen nog slechts enkele dagen geleden door mitrailleurs en kanonnen van twee zijden bedreigd werden en slechts door een overijlde vlucht over de Zeeuwse zuidgrens het lijf konden redden. Het scheen alles reeds zo veraf in de rustige gemoedelijkheid van dit geïnterneerdenkamp.

Belgische vluchtelingen.

Dokter Van den Hoorn, controlerend geneeskundige van de gemeentelijke geneeskundige dienst, heeft gisteren een dienstrondgang gemaakt in alle gestichten, instellingen, toevluchtsoorden, enz., waarin Belgische uitgewekenen zijn opgenomen, en heeft kunnen vaststellen, dat de gezondheidstoestand onder hen zeer goed is, en dat er algemene tevredenheid onder de vluchtelingen heerst over de uitnemende zorgen, waarmee zij omringd worden.

De arme Belgische vluchtelingen kunnen gratis geholpen worden door de 's-Gravenhaagse geneeskundige dienst. Wie lopend ziek zijn, kunnen zich 's morgens om 9 u vervoegen aan de verschillende zittingslokalen: Schepersstraat 52, Snijdersstraat, gebouw Sint Rafaël, Zuidoost Buitensingel 76, gebouw Pniël, Lange Voorhout 6, gebouw Rode Kruis, Stille Veerkade 20, 's-Gravenhaagse wijkverpleging, Zuid Buitensingel 10, gebouw Diakonessenarbeid en te Scheveningen: ziekenverpleging, Duinstraat 19. Voor de andere zieken kan daar op dat uur ook hulp worden aangevraagd. Voor

buitengewone gevallen dient men zich aan te bieden bij de eerste hulpdienst, telefoon 2000.

De Belgische vluchtelingen, ondergebracht in het circus te Scheveningen, hebben gisteren bij gedeelten een bad genomen in het binnenbad aldaar.

Het baden geschiedde onder toezicht van verpleegsters. Na het bad werden de mensen, voor zoveel nodig, van schone onderkleding voorzien.

Gisteravond half tien zijn hier nog 85 vluchtelingen aan het Hollands Spoorstation aangekomen. 75 van deze uitgewekenen kwamen mee onder leiding van de heer Van Rappard, inspecteur van het Rijkstucht- en opvoedingswezen aan het departement van justitie, die na overleg met de autoriteiten, vergunning verkreeg, de vluchtelingen voorlopig onder te brengen in het logegebouw aan de Fluwelen Burgwal, waar reeds meer vluchtelingen onder dak zijn gebracht, waarna getracht zou worden, aan de mensen, die blijkbaar tot de nette burgerstand behoren, nog 's avonds bij gezinnen een onderdak te bezorgen.

Met een latere trein kwamen nog mee een moeder met negen kinderen, waaronder één slechts enkele dagen oud. De vrouw had drie dagen na haar bevalling Antwerpen moeten ontvluchten. Er zal voor vrouw en kinderen een goed toevluchtsoord gezocht worden.

De brief van dankbetuiging, die de burgemeester van de Belgische gezant heeft ontvangen, was in het Frans gesteld.

De hoofdcommissaris van politie brengt ter algemene kennis, dat gebleken is, dat door onoordeelkundig geven van geld, misbruik wordt gemaakt van de weldadigheidszin der ingezetenen. Het is

voorgekomen, dat geld voor ondersteuning van Belgische vluchtelingen terstond in spiritualiën is omgezet.

Dringend wordt verzocht de vluchtelingen niet op de openbare straat staande te houden, daar dit tot ongewenste storingen in het verkeer aanleiding kan geven.

Uitgewekenen te Roosendaal.

Roosendaal, 13 oktober.

In Roosendaal zijn op heden voornamelijk achtergebleven vluchtelingen zonder of met weinig middelen van bestaan. Ze hokken samen in kleine woningen en enkele grote gebouwen. Alleen in de fabriek Java liggen matig geschat ruim 2000 mensen op vier zolders bijeen. Mij is bekend dat in een blok huisjes van elk fl. 2,25 per weken huur, waar ongeveer 30 mensen wonen, 50 vluchtelingen zijn; hoeveel tienduizenden er in Roosendaal en naaste omgeving nog zijn, is niet te benaderen. De toestanden spotten met alle hygiënische eisen, zelfs een amateur hygiënist slaat bij enig nadenken de schrik om het hart. Elke opeenhoping van mensen in die zo beperkte ruimten, waar een niet te beschrijven atmosfeer heerst, is op zichzelf een broeïnest van besmetting. Geneeskundig toezicht is er bijna niet. De aanwezige burger- en militaire artsen werken met buitengewone ijver, maar kunnen het reuzenwerk niet af.

Het is zeer lofwaardig voor berooide vluchtelingen te zorgen, maar de weldadigheid mag niet ziekelijk worden. We hebben bovenal te zorgen voor onze eigen landgenoten, voor de volksgezondheid en niet minder voor de aanwezige troepenmacht. Reeds is alle gemeenschap tussen vreemdelingen en militairen verbroken, welke laatsten een zeer groot aandeel hebben in het beheersen van een

toestand, die zonder hun hulp en die van anderen een paniek had kunnen worden.

Moge deze noodkreet uit Roosendaal, de gemeente die zo onbeschrijflijk veel heeft gedaan voor de ongelukkige uitgewekenen, autoriteiten tot nadenken en onmiddellijk handelen brengen, er moet hulp komen, maar bovenal georganiseerde hulp.

A. C. Bos

gevolmachtigde van het algemeen steuncomité voor Belgische en andere vluchtelingen.

P. S. Zoeven verneem ik dat in de fabriek Java een geval van roodvonk is geconstateerd.

De Belgische regering naar Frankrijk.

Bordeaux, 13 oktober. De Belgische regering heeft, om haar vrijheid van handelen te verzekeren, besloten naar Frankrijk te gaan.

Behalve de minister van oorlog hebben alle ministers vanochtend Oostende verlaten met bestemming naar Havre, waar de Franse regering alle maatregelen heeft genomen, om hen te installeren.

Koning Albert blijft aan het hoofd van het Belgische leger.

Berlijn, 13 oktober. Het grote Duitse hoofdkwartier meldt:

Onze krijgsbuit in Antwerpen laat zich ook heden nog niet overzien. Het aantal vijanden, dat in Nederland ontwapend is, is ongeveer tot 28.000 man gestegen. volgens officiële berichten uit Londen en Nederland, zijn daarbij 2000 Engelsen. Naar het schijnt keren veel Belgische soldaten in burgerkleden naar hun woonplaats terug.

De schade, te Antwerpen aan de gebouwen aangericht, is gering. De sluizen en havenwerken zijn door de vijand onbruikbaar gemaakt. In de haven liggen 4 Engelse, 2 Belgische, 1 Frans, 1 Deens, 32 Duitse en 2 Oostenrijkse stoomschepen, alsmede 2 Duitse zeilschepen. Zover de Duitse schepen tot nog toe zijn onderzocht, schijnen de ketels onbruikbaar te zijn gemaakt.

Berlijn, 13 oktober. De staf van een Duitse divisie heeft in het kasteel Bosch ten zuiden van Antwerpen een ontwerp van een vredesverdrag gevonden. Daarbij was gevoegd een schetskaart, volgens welke bij het sluiten van vrede België de monden van de Schelde, Nederlands Limburg, het Groothertogdom Luxemburg en de op de linkeroever van de Rijn gelegen landstreken van Pruisen en Beieren zou krijgen.

De schetskaart is te Berlijn en zal in de Lokal Anzeiger van heden worden opgenomen.

Sas van Gent, 13 oktober. Gistermorgen zijn de Duitsers in grote getallen door Gent getrokken in westelijke richting. Hedenmorgen werd er ten westen van Gent een gevecht geleverd, waaraan beiderzijds artillerie deelnam.

Tussen onze grens en Gent bevinden zich talrijke Duitse troepen, die zowel door hun woorden als door hun gedrag de beangste bevolking gerust stelden.

De Duitsers schijnen een aanval op Oostende en Zeebrugge voor te bereiden.

In Gent was het gistermiddag volmaakt rustig.

Aardenburg, 13 oktober. Te Brugge is een bom op de kazerne gevallen.

Bij Brugge en Gent wordt zwaar geschoten.

Terneuzen, 13 oktober. Te Zelzate, even bezuiden de grens, waren de basculebruggen over het kanaal omhoog gezet en de machinerie vernield. De gisteren aldaar gekomen Duitsers hebben dit na enkele uren hersteld en de bruggen neergelaten. De Duitsers staan niet toe, dat de bevolking zich uit het land verijdert.

Manschappen, behorend tot de landweer, waren vanmorgen bezig met het maken van loopgraven ten westen van de plaats. Een deel van de spoorweg is opgebroken en de telegraaf- en telefoontoestellen in het station zijn weggenomen.

In het westen, in de richting van Zeebrugge, is blijkbaar een gevecht aan de gang. De hele morgen was vandaar kanongebulder hoorbaar.

Het bombardement van Antwerpen.

Roosendaal, 13 oktober. Ik verneem dat de genoemde commissie van 15 aanzienlijke burgers te Antwerpen, die zich onder de granatenregen naar het raadhuis begaf, na 18 uur uit de gijzeling ontslagen is. Op het huis van de senator Rijkmans is een bom geworpen, zonder daar iemand te treffen. Een dienstbode van een huis daarnaast werd gedood.

Van de Brabantse en Zeeuwse grens.

Roosendaal, 13 oktober. Hier is aangeplakt de verklaring van het college van burgemeester en schepenen der stad Antwerpen.

Aan die verklaring is toegevoegd het navolgende onderschrift van de keizerlijk Duitse gouverneur te Antwerpen, met de Nederlandse vertaling ernaast:

Vorstehende Erklärung ist mit meinem vollständigen Einverständnis erlassen worden. Im Falle, dass feindliche Akte irgend welcher Art vorkommen sollten, kann natürlich keine Garantie dafür übernommen werden dass alsdann mit dem Schuldigen auch Unschuldige leiden.

Antwerpen den 12/10 '14.

Der Kaiserlich Deutsche Gouverneur

(get.) von Schroeder, admiral.

(Bovenstaande verklaring is met mijn volle instemming uitgevaardigd. Voor het geval dat vijandelijke handelingen, van welke aard ook, mochten voorkomen, kan natuurlijk geen waarborg worden gegeven, dat alsdan met de schuldige ook onschuldigen getroffen worden.

Antwerpen de 12e oktober 1914

De keizerlijke Duitse gouverneur (get.)

von Schröder, admiraal).

Verder wordt de termijn van vijf dagen, in de verklaring genoemd, door de gouverneur tot twaalf dagen verlengd. Genoemde gouverneur heeft verklaard, dat door hem bevelen zijn gegeven, dat geen dorpen mogen worden verbrand, en dat door hem aan de burgerlijke besturen zal worden aanbevolen om burgerwachten, uit zorgvuldig te kiezen goedgezinden, te vormen, teneinde elk ongewenst optreden van oproerige personen tegen te gaan en aldus waarborgen te verkrijgen, voor de burgers zelf, dat geen moeilijkheden voorkomen. In Antwerpen doet de gewone politie met haar gewone wapens als vroeger haar dienst. Belgische soldaten, ook

al zijn zij in burgerkleding, zullen bij terugkeer in België als krijgsgevangenen worden beschouwd. De door de uit Antwerpen afkomstige vluchtelingen meegebrachte paarden, voertuigen en automobielen en hun vee zullen, bij spoedige terugkeer, vrij onze douane kunnen passeren, terwijl de Duitse gouverneur heeft verklaard, dat eenieder zijn meegenomen eigendommen ongehinderd naar zijn woonplaats kan terug vervoeren. De regeling van het spoorwegvervoer zal door de Nederlandse regering geschieden. De afkondiging van het vorenstaande geschiedt met goedvinden van de Nederlandse regering.

Roosendaal, 13 oktober. Op weg naar Zeeuws Vlaanderen met een vrachtauto van de Amsterdamse gemeentetram vol levensmiddelen en in gezelschap van een veertiental Leidse studenten om hulp te bieden in dit gewest, waarvan, vooral na de vlucht uit Gent, steeds dringende noodtelegrammen waren gekomen dat daar door duizenden honger en kou wordt geleden, zagen wij overal nog vluchtelingen tussen Roosendaal en Bergen op Zoom en vandaar langs de spoorlijn naar Vlissingen verkommerd in de bossen en op de akkers liggen bij hun nu uitgeregende vuurtjes. Hier en daar stormden de hongerigen smekend om brood op onze auto aan. In het kanaal van Hansweert passeerde de Zierikzeese boot vol met geïnterneerde soldaten en hun paarden. Opgetogen wuifden de jongens naar de trein, waarop de auto het laatste traject aflegde. In de omstreken van Putte en Ossendrecht zijn nog vele vluchtelingen die buiten moeten overnachten en gebrek lijden. In Vlissingen worden 250 gewonde soldaten verpleegd. Er lopen zo goed als geen extra treinen om de opgehoopte vluchtelingen te distribueren; het spoorwegpersoneel klaagt over het gebrek aan centralisatie, waardoor drommen vluchtelingen gestadig heen en weer worden vervoerd. Telkens maken plaatselijke comités voedsel en leger

gereed voor enkele honderden vluchtelingen die dan niet aankomen, terwijl elders de noodtoestanden onveranderd blijven bestaan.

Van het westelijk front.

Ashmead-Bartlett, in de Manchester Guardian de militaire toestand besprekend in verband met de val van Antwerpen, schat dat ten hoogste 100.000 man van de Duitse troepen in België kunnen worden afgezonderd om von Kluck's leger te versterken. De ernstigste factor acht hij het feit dat het zware Duitse belegeringsgeschut, dankzij zijn merkwaardige beweeglijkheid, nu op bijna elk deel van het oorlogsterrein kan worden gebezigd, tenzij het nodig zal blijken ter vervanging van de vernielde kanonnen in de Antwerpse forten.

De militaire medewerker van het Manchester blad gaat dan na wat de bondgenoten tegenover de nieuwe 100.000 man kunnen stellen om de gaping in de Franse linkervleugel aan te vullen. Hij merkt daarbij op dat het Belgische leger tijd moet hebben om te rusten en zich te herstellen. Hoe groot het Engelse leger ter plaatse is, mag hij niet mededelen, hoe sterk de Indische troepen zijn, weet hij niet. Wel weet hij dat een deel van het Engelse leger is teruggetrokken van de linie Soissons-Reims, omdat ze daar niet meer nodig zijn wegens de verzwakking van het Duitse centrum ter versterking van de Duitse rechervleugel.

Hij verwacht dat de Duitsers zullen trachten de bondgenoten geheel uit België terug te drijven, doch acht het nog wel mogelijk dat de bondgenoten sterk genoeg zullen blijken om het Duitse leger in het noordwesten van België vast te houden, in welk geval von Kluck geen versterkingen zou ontvangen en zijn verbindingslijnen in nog groter gevaar zouden verkeren dan toen Antwerpen het nog uithield. Dat

de val van Antwerpen een overwegende invloed zal hebben op de krijgsverrichtingen aan de Aisne gelooft hij niet.

Het beleg van Antwerpen (vervolg).

Tot op het laatste ogenblik behielden wij de hoop, zo niet op een zegevierend afslaan van de aanval, en het op eerbiedige afstand achteruit drijven van de zuidelijk indringende vijandelijke drommen, wat nu ook een onnozele droom bleek te zijn, dan toch op een langdurige weerstand in het plein tussen de twee gordels der versterking, op een traag en methodisch deinzen dat de Duitse legermacht tot bestormingen tegen onze stellingen zou dwingen, waarbij zij zware verliezen zou lijden, die haar woede zou ontzenuwen.

Na het ontruimen van onze verschansingen, aan de oevers der rivieren opgeworpen, hadden onze troepen en de Engelse fuseliers er andere bezet, in alle haast, op niet al te grote afstand der eerste, vervaardigd.

Zo had het tweede tijdvak, dat van de slag in het open veld, wel nog langer kunnen duren, door het bezetten, om de beurt van ieder der loopgraven, welke, pas getrokken, nog niet door de vijand topografisch gekend waren.

Ook valt het buiten kijf dat, als vesting, Antwerpen langere weerstand had kunnen bieden dan het heeft gedaan

Maar een andere factor deed zich hier nu gelden: Onze "réduit" ligt niet te midden van een streek die in alle richtingen wegen tot een uittocht verschafte. Hij vlijt zich tegen het onzijdige Holland, en naar het noorden loopt dus geen strategische uitweg. De aanval van de vijand kwam uit het zuiden en de natuurlijke vlucht, degene die het snelst uit zijn bereik zou stellen, was ontzegd.

De Belgische en Engelse troepen werd, ingeval van een eindnederlaag, onder de muren van Antwerpen, één uitweg beschoren: het Land van Waas, Lokeren, Gent of Brugge, West-Vlaanderen, of, met een woord, de linkeroever van Schelde en Leie. Die beide rivieren waren dan ook een verdedigbare, door de natuur geleverde stelling. Maar, op zijn best genomen, bleef het toch maar een lang strookje land, noordelijk en noordwestelijk door de tegenoverliggende grens en zeekust afgetekend.

Die weg scheen nu wel te lang te zijn dan dat men zich zeker mocht achten, hem op iedere plaats zegevierend te zullen verdedigen, tegen een vijand die de plaats mag uitkiezen waar hij zal doorbreken, en het voordeel had zijn leger over een smalle streep grond te moeten verspreiden, en het in die twijfeltoestand te moeten immobiliseren. De eet- en schietvoorraad van de daar opgestelde drommen werd nog steeds uit Antwerpen afgewacht, en om in alle gevallen te voorzien, was het toch wenselijk ze voortaan, van een in gevaar gebrachte stelling, niet meer te laten afhangen. Zo werd ook gedaan, en dag aan dag werd de bezetting van de linker Schelde-oever tussen Gent en Antwerpen dunner.

Maar dan ook werd de omsingeling voor de bezetting der stelling Antwerpen weer te duchten, en toen de Duitsers, na de val der zuidelijkste forten zich bewust werden dat de verdediging van Nete en Rupel door, om de beurt, die van verscheidene verschaningen, vlug in cirkelvorm als versperring van de toegang tot de tweede gordel van forten opgeworpen, zou worden gevolgd, wat de weerbaarheid der stelling heel wat zou verlengen, besloten ze er toe een poging door te drijven, die, lukkend, de berenning der stad toe zou laten.

Ze deden te Dendermonde een woeste aanval, braken de weerstand der in getal zwakkere troepen door, lukten erin een schepenbrug over de Schelde te slaan, en erover te marcheren.

Van dit ogenblik af werd de toestand aller legermacht oostelijk van de lijn Dendermonde-Lokeren gelegen, zeer hachelijk. De opmars van de vijand uit Dendermonde uit, werd enige uren vertraagd door schermutselingen, en er werd een slag tussen Dendermonde en Sint-Niklaas geleverd.

Moesten nu de manschappen die naar Antwerpen toe lagen, zich binnen de vestingen terugtrekken, en daar, voortaan gans berend, de aanval afwachtend, het uiterste uiteinde der weerbaarheid trachten te bereiken, of was het geraden van die laatste strijd onder de stadsmuren, zoveel als kon af te zien en, kost wat kost, het grootste deel dat nog ontsnappen kon uit de dreigende klem van de vijand los te rukken?

Die tweede oplossing, die er op oogde het beste van het leger te behouden en het grootste getal mensenlevens te besparen, werd dan ook boven de eerste verkozen.

En van het ogenblik af dat de uittocht van het leger naar het westen ernstig bedreigd werd, werd het ook afgeraden de verdediging buiten de tweede fortelinie in het zuiden van Antwerpen door te zetten.

Naarmate de verschanste kring kleiner werd, mocht ook het getal dergenen, die tot zijn verdediging waren aangesteld, geringer worden. De laatste uren die nog aftocht aan de laatste delen van ons leger konden gunnen, waren aangebroken. Het kleinste getal manschappen zou nog een paar dagen front moeten maken, het

grootst mogelijke moest in allerijl de misschien nog bereikbare veilige streek betrekken.

Zo versta ik heden, door nader bericht verlicht, de toestand, in dewelke wij tussen één en zeven oktober gestreden hebben.

Maar op het slagveld zelf konden wij de orders alleen aflezen zonder dat er enige hoop bestond om over de afloop der gebeurlijkheden, die zich ginder, uren ver, voordeden, en de eigen weerbaarheid hier plotseling van ondergeschikt belang maakten, enige uitleg te kunnen krijgen. Wij mochten niet eens raden dat, van een gegeven ogenblik af, wij hier, de lopende krijgsverrichtingen niet meer overheersten.

De dinsdag 6 augustus was een dag van duchtig doorwerken geweest, maar tevens van angstwekkende ondervinding. Nauwelijks hadden de militaire overheden een nieuwe stelling uitgekozen die, vandaag verschanst, morgen door onze troepen zou bezet en verdedigd worden, of de vijand scheen er, door een onfeilbare, door een alwetende bespieding alles bijwonend, maar vermetel en onzichtbaar tegelijkertijd, nauwgezet van op de hoogte gebracht. De mannen, die, met de spa in de hand, in de grond groeven, moesten zich weldra het mikpunt voelen van het vijandelijke schroot. De Duitse artillerie scheen er aan te hechten, dat zij dagelijks nieuwe inlichtingen zou overmeesteren, en ieder hoekje, ter verdediging gekozen, zou bestrijken. En hoe moedig bleven onze jongens onder het vuur niet voortwerken! Een wonde zelfs vermocht niet ze te ontmoedigen. Ik herinner mij het moedig mannetje, dat een der 300 balletjes uit een granaatkartets, door de bovenste ribben in de rechterlong gekregen had. Hij lag nu in een naburig huis, op twee stoelen uitgestrekt, en zijn borst werd met water eventjes gewassen. Het bloed, uit de doorboorde long, liep stilaan langs de keelpijp en ontvloeide reeds mond en neusgaten. Zijn adem rochelde door het lauwe vocht. Hij was wel erg gehavend. Toen riep hij ineens met een

glimlach uit: “Ja, ik heb er wel een verkoudheid bij opgedaan; ik heb behoefte aan snuiten!”

’s Avonds werd de manschappen gelast de hele nacht het werk door te zetten. Het scheen, dat voortaan ’s nachts alleen zou worden gewerkt, en dat de daguren voor de rust zouden overblijven.

Maar de nacht verliep niet eens zoals afgekondigd. Het werd nauwelijks middernacht, toen het bericht reeds inkwam over de opmars der Duitsers te Dendermonde. Voortaan scheen het pleit hier beslist. Alle troepen werd bevolen onmiddellijk binnen de omheining der laatste forten, de nieuwe verschansingen niet eens verdedigd, hun intrek te nemen. De arbeid van deze nacht was door een slag, uren ver geleverd en verloren, op één keer nutteloos geworden.

Te midden de nacht betrokken wij dan ook onze laatste vesting, die we een paar uur later voor immer, neen, maar wel, misschien, voor lange tijd, verlaten zouden.

(Wordt vervolgd).

Het bombardement van Antwerpen.

Aan een correspondentie in de Tijd is nog het volgende ontleend:

Donderdagavond was het lot der vesting feitelijk al beslist. Het was gebleken dat de stad niet meer te verdedigen was. De verliezen der Belgen en Engelsen moeten ontzettend zijn geweest. In de loopgraven was het niet meer uit te houden, de ontploffende granaten doodden vaak 40 à 50 man tegelijk.

Toen begon de terugtocht der Belgen: de Engelsen bedienden nog het scheepsgeschut. Vrijdagnacht en ’s morgens was de terugtocht volkomen, de forten werden verlaten, alsmede alle stellingen, de

Noorderforten werden opgeblazen. Soms nam de terugtocht het aanzien van een vlucht aan: soldaten trokken hun uniformen uit om ze voor kleren uit de kledingmagazijnen te verwisselen.

Een deel van het Belgische leger diende als achterhoede van het geheel en heeft mooi en dapper werk als zodanig verricht.

De kathedraal is zo goed als onbeschadigd gebleven. Binnen kon ik niet geraken, maar daar moet ook, naar ik vernam, niets geschonden zijn.

Na de overgave der stad, vrijdagavond, was het monument evenwel terug in gevaar! Er was brand aan de Schoenmarkt en Groenmarkt en een regen van vonken dwarrelde in de richting der kathedraal. Dr. Delmot, onderpastoor der Onze-Lieve-Vrouw parochie, en de heer Bruijnseels, directeur der maatschappelijke werken in het arrondissement Antwerpen, hebben toen de Duitse militaire autoriteiten gewaarschuwd en waren heel de avond met een Duits militair geleide in de buurt rond de kathedraal om voorzorgsmaatregelen te nemen. Tegen 10 uur keerde de wind en was het gevaar geweken. De bommenregen was die morgen dicht bij de toren neergevallen. Had het bombardement nog langer geduurd, dan hadden beslist meer projectielen het gebouw geraakt. Tegen 10 uur vrijdagochtend was het gevaar geweken, want toen ging de burgemeester over de overgave onderhandelen. Het was droevig, dat dit door een burgerlijke ambtenaar geschieden moest; er was geen militaire autoriteit meer aanwezig.

“De beschermende hand van God heeft onze kathedraal gespaard”, zuchtte dr. Delmont dankbaar.

Doden zijn er in Antwerpen schier niet te betreuren, niet meer dan een dozijn burgers zullen gedood zijn.

De Duitsers hebben nu in alle openbare gebouwen troepen gelegd. De grote bioscoopgebouwen aan de Keizerlei en elders moesten er ook aan geloven. En doordat de stad zo gans verlaten was en vele huizen onbewoond, waren de Duitsers gedwongen vaak de deuren open te breken, om nachtkwartier te verkrijgen. Overigens wordt door de militaire overheid zoveel als doenlijk is particulier eigendom beschermd.

Aan de reeds vermelde oproep van de Duitse commandant om terug te keren hebben de vluchtelingen nog nagenoeg geen gevolg gegeven, al zijn reeds tal van lieden teruggegaan. Burgemeesters en schepenen hebben daarom nu een proclamatie uitgevaardigd, waarin zij eerst de reeds weergegeven proclamatie van de commandant aanhalen en dan verder verklaren: "dat er geen spraak is van jongemannen naar Duitsland te vervoeren of tot legerdiensten te dwingen.

"Bakkers, beenhouwers, kruideniers en andere neringdoeners en ambachten, alsook de gezellen daarvan en al wat betrekking heeft op voeding, alsmede de apothekers, letterzetters, glazenmakers, worden dringend aangezocht dadelijk terug te keren.

"Winkels voor voedingsstoffen, die binnen vijf dagen niet heropend zijn, stellen zich bloot aan strenge maatregelen, dit volgens instructie der militaire overheid.

"Volgens deze ook worden alleen zulke personen toegelaten, die in Antwerpen regelmatige huisvesting en broodwinning hebben. De terugkomst moet in goede orde geschieden. Bij de onschatbare diensten door de overheid in Nederland aan onze vluchtelingen bewezen en waarvoor wij ze hartelijk danken, zouden we het zeer op prijs stellen, indien zij er de hand aan hield, dat de terugkeer geleidelijk en trapsgewijze geschiedde."

Het college van burgemeester en schepenen:

(getekend) J. De Vos

V. Hengius, A. Cools, L. Strauss

Uit Aken wordt aan de Kölnische Volkszeitung geseind dat luitenant-generaal De Guise, de Belgische vestingcommandant van Antwerpen, door de Duitsers is gevangen genomen en naar Keulen overgebracht.

De toestand in Antwerpen.

De bijzondere verslaggever van het Handelsblad seint uit Putte:

Gisteren passeerde alhier de heer Donald C. Thompson, consul van Amerika in Antwerpen. De heer Donald deelde mij mee, dat wat de voeding betreft, de toestand in Antwerpen verschrikkelijk is. Er is nergens bijna iets te krijgen. De voorraden, die nog aanwezig waren, zijn door de Duitsers in beslag genomen. De consul is thans op weg om te trachten uit Londen onder Amerikaanse vlag naar Antwerpen voedsel vervoerd te krijgen.

Omtrent het bombardement deelde de heer Thompson mij nog mee, dat zijn huis in de Vredestraat gedurende de nacht driemaal getroffen werd, wat telkens een begin van brand veroorzaakte. Dat kon echter voortdurend worden geblust. Tijdens het bombardement was de Nederlandse consul ten huize van zijn Amerikaanse collega.

De Duitsers te Gent.

Men meldt ons uit Vlaanderen van zondagavond:

De val van Antwerpen, hier in perskringen bekend, maar stil gehouden, werd eerst vanavond door de bladen bericht. Het nieuws bracht echter veel minder beroering onder de menigte dan men gedacht zou hebben, want men voelde het nabije, onmiddellijke gevaar veel te heftig. Sedert een paar dagen al spelen eb en vloed der

elkaar vijandige troepenmachten hun spel rond de stad Gent, en vooral vanavond schijnt de Duitse vloed hoog te komen opzetten. Het kanongebulder is vlakbij. Maar er ligt over de bevolking, die reeds weken in spanning leefde, een apathie, een soort verdoving, die zelfs geen angst vermag te verbreken. De zenuwen zijn als het ware verstompt en men is onverschillig geworden, terwijl bij velen de overtuiging dat een bezetting door de Duitsers toch ten slotte onvermijdelijk zal zijn, de overhand heeft boven andere gevoelens.

Er komen nog dagelijks hulptroepen aan, maar het leger dat Antwerpen belegerde, zal nu loskomen en Vlaanderen wel verder bezetten. Het lot van België geraakt daardoor volstrekt afhankelijk van de verdere verrichtingen op de meer verwijderde oorlogsterreinen.

De lezer weet reeds dat de bezetting van Gent sedertdien een feit is geworden. Het grootste deel der Duitse troepen, op 50.000 man geschat, is reeds opgerukt in de richting van Oostende.

De Belgische missie in de Verenigde Staten.

Een correspondent van de Flandre Libérale heeft een gesprek gehad met de minister van staat Paul Hymans, lid van het buitengewone gezantschap, die uit de Verenigde Staten te Oostende is teruggekeerd. Wij ontleen er het volgende aan:

“President Wilson heeft een strikt onzijdige houding aangenomen en deze zelfde houding hebben ook de regeringskringen met bewonderenswaardige eensgezindheid gehandhaafd. Men moet niet vergeten dat in de Verenigde Staten 15 miljoen Duitsers wonen, maar toch geeft in het algemeen de openbare mening levendig uiting van haar grote sympathie voor België.

De president heeft op 16 september, zodra hij van buiten was teruggekeerd, de afvaardiging ontvangen en 2 uur later zond hij antwoord op het telegram dat keizer Wilhelm hem acht dagen tevoren gezonden had. De president, die steeds vriendelijk was, heeft bij het begin van het onderhoud uiting gegeven aan zijn diepe sympathie voor België, zijn grote eerbied voor de koning en zijn bewondering voor het volk. Op het einde van zijn rede heeft hij deze gevoelens herhaald.

Wat in Amerika de openbare mening vooral getroffen heeft is de schending der Belgische onzijdigheid door een mogendheid, die haar mede gewaarborgd had.

De Belgische afgevaardigden hebben vooral moeite gedaan in verbinding te komen met de leidende kringen der intellectuele wereld in de Verenigde Staten. Bij hun bezoek aan de Harvard Universiteit is hun een zeer hartelijke ontvangst ten deel gevallen.

Te Chicago werd hun een maaltijd aangeboden, waar de bekendste afgevaardigden van geldmarkt, nijverheid en handel aanzaten. Te Cleveland werden zij door Roosevelt aan het ontbijt genodigd en hadden met de oud-president een zeer belangwekkend gesprek. Ook te Philadelphia werd de afvaardiging door de gemeenteoverheden en de zakenwereld ontvangen.

In Canada, te Montreal, zijn zij met onbeschrijfelijke geestdrift begroet.

De afvaardiging heeft een brochure uitgegeven, getiteld: de Belgische kwestie, met talrijke bijlagen, en deze in 10.000 exemplaren onder alle regeringskringen verspreid; terwijl Hymans en Van de Velde artikels in Amerikaanse tijdschriften hebben geschreven.

Men moet België verlaten om er zich rekenschap van te geven welke hoge rang in de wereld zijn heldhaftige verdediging aan het land gegeven heeft.”

Aldus de heer Hymans.

Schending van het volkenrecht.

De Belgische legatie in Den Haag heeft ons het vijfde rapport doen toekomen van de Belgische commissie van onderzoek naar de schending van het volkerenrecht, en van de oorlogswetten en -gebruiken door de Duitsers in België. Het is een uitvoerig stuk, waarvan wij het eerste gedeelte reeds geplaatst hebben. Het verdere rapport betreft o.m. de gruwelen te Aarschot gepleegd. Wij ontlene er nog het volgende aan: de Landstorm heeft in kerken en godsdienstige gebouwen het allerheiligste niet gespaard. Een 28 gevangenen en gewonden werden door de Duitsers gefusilleerd; zij, die zich in de rivier de Demer wierpen; werden in het water door gewerschoten gedood. Slechts twee konden ontsnappen. Een der geredden is voor de commissie als getuige opgetreden. De Duitsers beweerden wraak te moeten nemen over de moord op één van hun generaals door de zoon van de burgemeester van Aarschot gepleegd. De inwoners getuigden eenstemmig, dat de generaal door een schot van Duitsers, die in de straten tirailleerden, gedood is; getuigenissen, die door een brief van de burgemeestersvrouw gestaafd worden.

In de omstreken van Aarschot, vervolgt het rapport der commissie, is de verwoesting op vele plaatsen nog groter geweest dan te Aarschot zelf. Hele dorpen zijn vernietigd en gewonden van alle leeftijden van beiderlei geslacht zonder verpleging achtergelaten. De mannen werden geprest tot het graven van verdedigingswerken tegen de Belgische troepen, met verachting der oorlogswetten. In

aantekenboekboekjes van Duitse soldaten, die met name worden genoemd, heeft men dingen gelezen als:

We hebben 450 man in de kerk te Aarschot opgesloten; ik bevond mij op dat ogenblik bij de kerk, en "De zesde september hebben wij 300 Belgen naar Duitsland gestuurd, onder hen bevinden zich 21 geestelijken."

Dit alles betreft slechts de provincies Antwerpen en Brabant. Verdere rapporten zullen de gebeurtenissen in Vlaanderen en Limburg behandelen en die in Luxemburg en Henegouwen, waar de feiten niet minder vreselijk moeten zijn.

Ook omtrent Leuven meldt de commissie nadere bijzonderheden. De Duitse troepen meldden een zegevierende intocht in de stad en hun uitingen van geestdrift verdubbelden, toen zij Belgische soldaten met gewonden en stervenden, van Boutersem vervoerd, kruisten. De Duitsers installeerden zich bij voorkeur in particuliere huizen, zodat kazernes enz. leeg bleven.

Eerst werd een oorlogsschatting geëist van 100.000 frank, welk bedrag in onderhandeling tot 8000 frank werd teruggebracht. Bankinstellingen werden van de kas beroofd. Talrijke vergrijpen tegen vrouwen en jonge meisjes werden te Leuven en omstreken gepleegd. Na de brand werden inwoners in beestenwagens naar Keulen vervoerd, een reis, die 6 uur duurde, zonder dat ze voedsel ontvingen. De dag na hun aankomst - de nacht brachten zijn in een barak door en ze kregen slechts weinig voedsel - werden velen in derdeklasse rijtuigen, 15 per compartiment, naar Brussel teruggebracht, waar zij volkomen uitgeput aankwamen. Anderen, ook een geestelijke, werden onderweg gefusilleerd.

Vrouwen en kinderen bleven de hele dag op het stationsplein te Leuven zonder voedsel; moesten de ter dood brenging van 20 medeburgers aanschouwen, waarbij sommigen werden gedwongen te applaudiseren. Bij de gedwongen uittocht op 27 augustus voor het bombardement, stierven velen van ellende. Geestelijken werden in een zwijgenhok opgesloten.

Verlaten woningen werden geplunderd, zodra de inwoners eruit waren. Ook omtrent Leuven werden aantekeningen uit zakboekjes van Duitse soldaten medegedeeld als "Deze dag boezemde mij een onbeschrijflijke afkeer in. De officieren gaven een voorbeeld." De bewering der Duitsers dat burgers bij bovengenoemde gelegenheden op hen hebben geschoten, worden door de commissie ook nu weer ten stelligste ontkend.

De Daily Telegraph heeft een inschrijving geopend voor de noodlijdende Belgen, waarvan de opbrengst aan koning Albert zal worden ter hand gesteld. De hertogin van Vendome, zuster van koning Albert, heeft een brief aan het Londense blad geschreven, waarin zij grote waardering uitspreekt voor de hulp van het Engelse volk en de gastvrijheid welke uitgeweken Belgen in Engeland genieten. Zij zegt dat in België niet alleen woningen maar ook bestaansmiddelen vernietigd zijn.

Wij hebben melding gemaakt van een artikel in het Hamburger Fremdenblatt van dr. Nöldeke, dat Engeland en België gezamenlijk aansprakelijk zijn voor de schade aan de Duitse scheepvaart toegebracht door het vernielen van Duitse koopvaardij schepen in de haven van Antwerpen. Hij grondde die mening op de Haagse overeenkomst van 1907 omtrent de behandeling van vijandelijke handelsvaartuigen. Een inzending in de Kölnische Zeitung wijst nu echter op een bepaling, waardoor z.i. de bedoelde Haagse overeenkomst geen aanspraak op schadevergoeding geeft. Artikel

zes zegt namelijk dat de bepalingen alleen van kracht zijn voor de mogendheden die het verdrag ratificeerden, en slechts dan, als alle oorlogvoerenden verdragspartij zijn. Dit is niet het geval. Montenegro en Servië hebben de overeenkomst niet geratificeerd en ze moet dus buiten werking blijven. Overigens hoopt de inzender dat Duitsland er nochtans in slagen zal de verlangde schadevergoeding te krijgen.

Van de Zeeuwse grens.

Te Hansweert, de dichtst bij België gelegen havenplaats kwamen, naar men ons vandaar meldt, reeds lang vóór het bombardement van Antwerpen, Belgische vluchtelingen met stoomboten en schepen. De Telegraafboten der firma Braakman en C° hebben er duizenden naar hier overgebracht. Toen de eerste forten om Antwerpen waren gevallen, werd de stroom van vluchtelingen ontzettend. Stoomboten, de Telegraafboten weer vooraan, sleepboten en rijnen brachten de vluchtelingen bij duizendtallen te Hansweert aan. Twee à drieduizend zaten er soms op één schip. Het totaal der alhier aangekomenen werd tot heden geschat op 75.000.

Er liggen ongeveer 200 schepen, die alle dienen om vluchtelingen te herbergen.

Dagelijks gaan er honderden weer met extra treinen via Vlakte verder, doch de stroom blijft steeds aanhouden. En gewoonlijk 's avonds, als in de chaos weer wat orde is gebracht, komen nog één of meer schepen met 2 of 3000 mensen aan, die dan in scholen en kerken ondergebracht moeten worden.

Wagenvrachten brood zijn nodig om de hongerigen te spijzen. De bakkers werken dag en nacht door om in de behoefte te voorzien,

maar kunnen niet aan de vraag voldoen, zodat zelfs brood vanuit Goes aangevoerd moet worden.

In het militair hospitaal te Middelburg worden thans verpleegd de volgende gewonden:

Edmond Wannez, Celstin Camus, J. Bernard, Jos. Ghesquières, Hendrik Michielsen, Arthur Galland, François Cremers, Louis Mognolet, Charles Paquot, Henri Guissart, Victor van Crombrudge, Victor Weyttherhaegen, Maurice Demet, Charles Haydon, Albert van de Winkelen, Theophile Weyn, C. Borremans, Pierre van Geirt, Marc Samain, Emile Eyland, Ed. Suijs, Aug. van Herk, François de Wit, A. van Laekens, Joseph Meskens, Joseph van de Linden, Fred. Burgess, E. de Horne, Vankavenberg, Louis Venicx, Rudolf Daxelet, Joseph Salmon, Alexandre Delahaut, Paternotte, L. F. de Pauer, Michel Hellen, Alphonse Trouillard, Alfred Rottelberghe, Jean Meert, Jean Hichten, Joseph Toussaint, Henri Taton, Emmery Declercq, Alfred Sabaut, Georges Gillaert, Jos. Larein, Richard de Cubber, Frans Claes, Gerard Reinebergh, Rene Bernard, Hubert Beaufort, Arthur van de Water, Cyrille van de Kerkhoven, Armind Eggermond, Louis Delaet, Jean Hupez, François Wolt, George Bervoets, G. van Houcke, Frans Dusselaerts, Antoine Apothekers, Guillaume Helaers, Clement Gillade, Charles van de Winkel, E. de Smecht, Jean van Jean, Pauliard, Jean Gooskens, Emile Verbroeken, François Zimmer, Oscar Drossaert, Arme Strachot, Urbain, S. Prevost, Jules Vermeizen, Louis Mortamez, Louis Marsella, Louis Deauscutier, P. L. Roemen, René Dumont, Verteneuil.

Maandagavond werden in het gasthuis aldaar binnengebracht: George Joh. Woods (Engelsman), Edward Noble (idem), Grancois Budy, Prudent De Smet, Pierre Rousseau, Henrij Roller, Bensy Cammerman, Campère, René de Vel, Jules Krenkels, Joseph de Vos, Hypolith James, Jean Pollez, Jean Bylant, Leon de Scheemaker, Emile

Dupont, Georges Massant, Henri Broers, Henri van Rissighem, George Faconnier, Floriaan Pillen, Alfons Hermond, Virrand Sharp, Robert John (beide laatste Engelsen), Felixe Dekens, Guillaume Masquelles, Alexandre Mandelschot, Leonard van Gansbeeke, Victor van den Bergh, Trane Dubois, Hyacinthe Motlara, Henri Spetens, Emile Urbain Baudour, Pierre Kohn Molenbeek, Joseph Blagard, Coemans, Emile Cristals, Nestor Boquin, Jean de Saedeler, Jean Keppens, Auguste Francois, Jean Valant, Clement Delhal, Edmond Colen, Edmond Platen en Jean Bogemans.

Een te Bocholt, bij onze grens, verschijnend blad weet te vertellen dat een Nederlandse fabriek van wollen dekens een brief uit Engeland heeft ontvangen, waarvan de bedoeling blijkbaar was om via Nederland Duitse wollen stof in Engeland in te voeren. Er was in de brief een staal van de stof gesloten met de toelichting dat deze voornamelijk te Gladbach verkrijgbaar was. De Nederlandse firma zond de Engelse brief met het staal wol naar een handelsvriend te Bocholt. Het Duitse blad schrijft dat het staal bijzonder sterk geelk op de stof welke voor de uniformen van de Hooglanders-soldaten gebruikt wordt, en dat de bestelling van dekens geen ander doel kon hebben dan deze: Engelse soldaten in Duitse stof te steken. Met enige trots merkt het blad op dat men in Engeland werd "made in Germany" blijkbaar niet kan missen.

Een gevluchte inwoner uit Mechelen heeft onze berichtgever te Roermond medegedeeld, dat hij tot driemaal toe met zijn gezin naar Antwerpen was gevlucht. Voor het bombardement van Antwerpen fietste hij naar Mechelen, teneinde zich op de hoogte te stellen omtrent de toestand van zijn woning. De stad leek uitgestorven, geen menselijk wezen was te ontdekken, doch andere des te meer. Nauwelijks was hij de stad binnengekomen of honderden uitgehongerde, vermagerde katten en honden kwamen, akelige

klaaggeluiden voortbrengend, op hem af en bleven hem op de voet volgen.

Bij het verlaten der stad achtervolgden deze arme, ongelukkige dieren hem wel een halfuur ver. Toen keerden ze om en trokken naar de verlaten stad terug, de hongerdood tegemoet.

Bij de comités voor de Belgische vluchtelingen verlenen enige in Den Haag verblijvende Belgen belangeloos hun bijstand bij de administratieve werkzaamheden. Daaronder bevindt zich een ambtenaar ter gemeentesecretarie van Antwerpen, die uit de aard van zijn betrekking, met de maatschappelijke toestand en de behoeften van vele medegemeentenaren bekend is en uit dien hoofde de in vele gevallen gewenste voorlichting kan geven.

Woensdag 14/10/1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Verwacht wordt, dat de mededeling van de regering omtrent de terugkeer der vluchtelingen naar Antwerpen en omgeving heden of morgen zal verschijnen in de vorm van een proclamatie.

Deze mededeling heeft alleen betrekking op personen uit Antwerpen en de gemeenten, gelegen binnen de buitenste fortengordel.

Omtrent de terugkeer van vluchtelingen uit het Land van Waas is de regering nog in onderhandeling met de Duitse autoriteiten, maar ze heeft nog geen toezegging gekregen daaromtrent. Met het oog hierop zullen morgen voorlopig nog 3000 vluchtelingen die zich in Zeeland bevinden en niet uit Antwerpen of de naaste omgeving

daarvan afkomstig zijn, worden overgebracht naar het noorden, om Zeeland te ontlasten.

Tot nu toe heeft zich onder de vluchtelingen in het zuiden van ons land één geval van die difteritis in Sas van Gent voorgedaan, maar de minister van binnenlandse zaken had al tevoren de verschillende inspecteurs van de volksgezondheid naar het zuiden gezonden, die er thans ook werkzaam zijn en onmiddellijk, als het nodig geacht mocht zijn, met barakken zullen worden geholpen, en bovendien heeft de regering een aanbod van tien medici uit Leiden bij monde van dr. Gorter gekregen, om, wanneer het nodig mocht zijn, over hun diensten te beschikken.

De te Breda vertoevende Belgische vluchtelingen hebben heden terug zeer druk bezochte vergaderingen gehouden teneinde over de te Putte en Roosendaal aangeplakte publicaties, waarin de Antwerpenaren en vooral de neringdoenden, terugkeer wordt aangeraden, van gedachten te wisselen. Het besprokene kwam in hoofdzaak daarop neer, dat ofschoon het volle vertrouwen wordt gesteld in de stappen van de Nederlandse overheid, die de belangen van de vluchtelingen op uitnemende wijze behartigt, wantrouwen ten opzichte van het Duitse bestuur nog de boventoon voert en aan een terugkeer en bloc nog niet gedacht wordt.

De verhalen van vluchtelingen uit Leuven, Aarschot en het verwoeste platteland, die thans weer hun wederwaardigheden mededelen, hebben een te diepe indruk achtergelaten. Besloten werd het resultaat af te wachten van de heden te Roosendaal gehouden notabelenvergadering, benevens het resultaat der bevindingen van de burgemeester, die hedenmorgen met twee leden van het steuncomité voor de vluchtelingen naar Antwerpen is vertrokken, teneinde zich van de toestand aldaar op de hoogte te stellen. Hij wordt vanavond terug verwacht.

De commissaris der koningin in Noord-Brabant heeft heden extra treinen doen instellen ter verdeling van de te Breda en omstreken vertoevende vluchtelingen over de provincie. Te Zundert alleen vertoeven nu 10.000 uitgewekenen, die met automobielen van levensmiddelen voorzien worden.

Te Breda worden er in het hospitaal 25 gewonde Belgische vluchtelingen verpleegd.

Ook te Steenwijk is onder de Belgische vluchtelingen een geval van roodvonk geconstateerd.

Men seint ons uit Vlissingen:

Duizenden armlastige vluchtelingen overstroomden de stad: de autoriteiten weten geen uitweg om hen onderdak te brengen.

Aan de minister van binnenlandse zaken, de commissaris der koningin in Zeeland en jhr. Mr. Ruys de Beerenbrouck, regeringscommissaris voor de Belgische en andere vluchtelingen, is heden uit Hulst het volgende telegram gezonden:

Het steuncomité Oostelijk Zeeuws-Vlaanderen, hedenmorgen vergaderd met enkele belangstellenden, waartoe behoorden professor Kohnstam en de heer Duymaer van Twist, lid van de Tweede Kamer, acht dringend nodig de aanwijzing van een afzonderlijke regeringscommissaris voor Zeeuws-Vlaanderen, oostelijk deel, en verzoekt beleefd heden nog aanwijzing van de burgemeester van Hontenisse baron Collot d'Escury.

De 1600 Belgische vluchtelingen, die te Groningen maandagavond zijn gekomen, worden morgen in verschillende gezinnen der provincie ondergebracht, behalve de 150 gehuisvest in het

gymnastieklokaal Parklaan. Onder deze laatsten is een geval van roodvonk vastgesteld.

Geïnterneerden.

Hedenmorgen is te Utrecht wederom een trein met geïnterneerden voorbijgekomen, die naar Harderwijk vervoerd werden.

Met deze trein zijn tevens 182 Belgische gevangenen vervoerd naar Veenhuizen, die aan de grenzen waren aangehouden.

De politie te Utrecht heeft heden twee Belgen, die als krijgsgevangenen hadden weten te ontsnappen, ter beschikking van de militaire autoriteit gesteld.

Rotterdam.

Belgische vluchtelingen.

Met elke trein uit het zuiden komen aan het station Delftse poort nog groepjes vluchtelingen aan, de meesten thans uit Gent, Oostende en omstreken. Sommigen reizen dadelijk door, anderen trachten hier in de reeds overvolle hotels en pensions onderkomen te krijgen. De onbemiddelden worden voorlopig, nadat ze in de derde klas wachtkamer gespijzigd zijn, in Circus of Sint Jozefsgezellenvereniging ondergebracht.

De politie gaat voort met die uitgewekenen, die niets bezitten, of ook hen, die bij particulieren verder geen onderdak kunnen vinden, te verzamelen en onder te brengen op lichters. Vandaag zouden er weer een of meer lichters voor dit doel beschikbaar komen.

Vanmorgen zijn er aan het station Delftse Poort uit Amsterdam 81 uitgewekenen aangekomen, die, na een kort oponthoud, op verzoek naar Leerdam zijn vervoerd.

De 38 meisjes, die in de Sint Jozefsgezellenvereniging verblijf hielden, zijn hedenmorgen onder geleide van enige dames, naar Den Haag en Amsterdam vertrokken, waar ze in gestichten worden opgenomen.

De inschrijving van uitgewekenen, die hier ter stede bij particulieren tijdelijk gehuisvest zijn, veroorzaakt op de politiebureaus en -posten buitengewoon veel drukte. Er zijn tot heden ruim 4000 formulieren voor de inschrijving afgehaald en over de 1500 ingevulde weer ingeleverd. Het blijkt nu wel, dat het aantal vluchtelingen, die door particulieren zijn opgenomen, ver in de 10.000 bedraagt. Vele gezinnen hebben meer dan vijf uitgewekenen huisvesting verleend. We zagen zelfs een biljet, waarop niet minder dan 33 namen waren ingevuld.

Dat het getal niet- of niet geheel onbemiddelde vluchtelingen, dat zich in onze stad ophoudt, inderdaad zeer groot is, bewijst de voortdurend groter wordende toeloop aan de Bijbank aan de Boompjes, om Belgisch voor Hollands geld te wisselen. Vanmorgen waren er zoveel, dat de rijen van honderden wachtenden binnen de touwen en palen reikten tot bijna het einde van de Rederijstraat.

Van terugkeer der uitgewekenen naar Antwerpen bespeurt men aan de stations nog maar heel weinig.

Een familie op de 's Gravendijkwal alhier had, als zovele anderen, een gevluchte Belg in haar huis opgenomen. Deze Belg is door enige landgenoten als een gevaarlijk persoon aangewezen en ook door een politiecommissaris uit Antwerpen, die de wijk naar hier had genomen, herkend als iemand, die vele jaren in de gevangenis heeft doorgebracht. Wegens beroving van een priester op de openbare weg en wegens diefstallen met braak is hij enige malen veroordeeld.

Als een niet minder verdacht persoon is ook een Noor aangewezen, die aan boord van passagiersschepen de mensen beroofde en daarvoor veroordeeld werd. Deze Noor meldde zich hier op het Noors consulaat om onderstand aan. Beiden waren kort voor de oorlog uit de gevangenis te Antwerpen ontslagen. Ze bevinden zich nu onder bewaking der politie.

Waar op het ogenblik, volgens schatting der politie, een 16.000 tot 18.000 gevluchte Belgen in onze stad bij particulieren zijn in huis genomen, is het wel geraden goed uit te kijken, wat voor mensen men bij zich heeft. Anders is het niet uitgesloten dat men aan allerlei verrassingen blootstaat.

Amsterdam.

Belgische vluchtelingen.

In een officiële mededeling van het gemeentebestuur wordt ons de vorming bericht van een centrale gemeentelijke commissie voor de Belgische vluchtelingen. De zorg voor de vluchtelingen uit België, zo lezen wij in het communiqué, is tot dusver voor een groot deel met niet genoeg te waarden toewijding door particulieren uitgeoefend. Door de grote toevloed is echter de zorg thans van zodanige omvang, dat de taak der gemeente daarbij uit economisch en hygiënisch standpunt overwegend is geworden, temeer ook, omdat, nu van zo verschillende zijden hulp wordt verleend, bevoegdheidsgeschillen tussen allen, die daaraan deelnemen, niet kunnen uitblijven.

Op deze grond heeft de burgemeester besloten een Centrale Gemeentelijke Commissie in te stellen, om de hele zorg over de vluchtelingen op zich te nemen, welke commissie zich dan kan splitsen in subcommissies voor elk onderdeel, dat afzonderlijk

behandeld moet worden, zoals registratie, huisvesting, voeding, hygiëne, repatriëring en financiën.

De burgemeester heeft dus de verschillende comités, welke zich tot dusverre met de zorg hebben belast, zoals het Nederlands comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers, het algemeen steuncomité, de bond van orde, het comité voor de inzameling van levensmiddelen voor Belgische vluchtelingen en de vereniging voor de effectenhandel uitgenodigd, afgevaardigden aan te wijzen om in die commissie zitting te nemen, terwijl aan deze een aantal hoofden van gemeentediensten zijn toegevoegd. De constituerende vergadering zal gehouden worden op donderdag 15 oktober 1914 's namiddags te 1 uur in de raadzaal.

De commissie voor de armenverzorging in de stelling Amsterdam en het Nederlands comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers, afdeling huisvesting, hebben heden een rondschriften gericht tot de leiders der doorgangshuizen van Belgische vluchtelingen hier ter stede. Daarin wordt dringend verzocht geen vluchtelingen uit de doorgangshuizen mee te geven aan personen, die niet kunnen bewijzen gerechtigd te zijn om de vluchtelingen in ontvangst te nemen. Degenen, die vluchtelingen afhaken, moeten voorzien zijn van een machtiging, getekend door de Commissie van Armenzorg in de stelling Amsterdam (T. Jonker) en door het Nederlands Comité voornoemd afdeling Huisvesting (mevrouw de Booy-Boissevain of J. Th. Boelen) en bovendien afgestempeld door de politie.

Vluchtelingen, die uit eigen beweging uit de doorgangshuizen willen vertrekken om in hotels of bij bekenden onderdak te verkrijgen, moeten zich tevoren bij het hoofdbureau van politie Oudezijds Achterburgwal 183, kamer 79, aanmelden.

Van doorgangshuizen die nog niet bij het Nederlands Comité zijn opgegeven, moet ten spoedigste opgave worden gedaan.

In de loop van de dag hebben er 700 à 800 Belgische vluchtelingen de stad verlaten, om in de provincie te worden ondergebracht.

Aan het station ging het gerucht, dat heden een nieuw transport vluchtelingen, ditmaal uit Gent, kon worden verwacht, maar zekerheid daaromtrent bestond niet.

Verschillende theaters hebben hun deuren voor de vluchtelingen opengesteld, zodat een aantal hunner 's avonds gratis ontspanning kan genieten.

's-Gravenhage.

Belgische vluchtelingen.

Met de laatste trein van gisteravond zijn nog verschillende vluchtelingen, merendeels uit de gegoede stand, hier ter stede aangekomen, en, na het verplichte geneeskundige onderzoek, naar hotels gebracht.

De commissie, welke door de burgemeester is ingesteld voor de verzorging van de vluchtelingen, vestigt er de aandacht op, dat het niet nodig is om meer inrichtingen en particuliere huizen in te richten voor de huisvesting van de uitgewekenen, daar het niet te verwachten is, dat er alsnog vluchtelingen in grote getallen zullen aankomen.

In verband met het tijdelijk karakter van het verblijf der uitgewekenen, is op dit ogenblik voldoende gelegenheid om hen onderdak te brengen. De kosten voor het inrichten van nieuwe verblijfplaatsen zullen kunnen worden bespaard.

Personen, die in inrichtingen, waarover de gemeentelijke commissie haar zorgen uitstrekt, zijn opgenomen, zullen niet bij gezinnen kunnen worden ondergebracht.

De op Ockenburg bij Loosduinen geïnterneerde Belgische soldaten hebben gisteren namiddag van 1 tot 3, begeleid door een peloton infanteristen van de daar gekampeerde Nederlandse troepen aan het hoofd en achter de lange colonne, een wandeling gemaakt naar het strand bij Kijkduin. Een hoornblazer van de linesoldaten onder de geïnterneerden hield er met het marssignaal pas in.

Londen, 14 oktober. Martin, de correspondent van de Daily News in Oostende, seint in de nacht van maandag op dinsdag:

De vijand nadert langs drie wegen, van Ieper door Diksmuide, van Kortrijk door Torhout en van Eeklo door Brugge.

Het bericht van het overbrengen van de zetel der regering heeft diepe indruk gemaakt. Duizenden denken erover, hoe ze zullen weggomen. Het zal een stormloop op de laatste boten worden.

Aardenburg, 14 oktober. De Duitsers zijn te Maldegem (op de weg van Eeklo naar Brugge). Alles is rustig. Ze hebben de brug bij Strobrugge bij de Nederlandse grens bezet.

Te Aardenburg zijn duizenden vluchtelingen.

Terneuzen, 14 oktober. Het kanongebulder, dat gisteren aan de grens te Zelzate in de richting van Eeklo en Brugge is gehoord, kwam later van grotere afstand. Vermoedelijk was het een treffen tussen de Duitsers en de Engelse en Belgische troepen, die de aftocht van het leger hadden te dekken. Vanmorgen was het schieten verminderd.

Er trokken afdelingen, bestaande uit vele Duitse soldaten, door Zelzate naar het westen. Ook te Gent moet een talrijk leger zijn. Het is door het ontbreken van alle verkeersmiddelen niet mogelijk inlichtingen te krijgen. Het vermoeden werd echter uitgesproken, dat de te Oostende aanwezige troepen zullen worden ingescheept naar Frankrijk, om zich daar bij het strijdende leger te voegen.

Te Zelzate is een proclamatie uitgevaardigd, waarin gezegd wordt, dat alle mannen tussen 18 en 45 jaar zich binnen twee dagen moeten aanmelden. De militairen zullen als krijgsgevangenen worden beschouwd en de militairen in burgerkleding, die na verloop van twee dagen nog worden aangetroffen, zullen als spion worden behandeld.

Hedenmorgen is ook Assenede nabij de grens bezet.

Naar ik hoor, is de suikerfabriek te Moerbeke, die vernield heette, slechts beschadigd en worden met de Duitse overheid onderhandelingen gevoerd, om de fabriek over enige dagen weer te laten beginnen.

De trein van de maatschappij Mechelen-Terneuzen, die de laatste dagen slechts tot Hulst werd geëxploiteerd, kreeg hedenmorgen last om door te rijden tot Sint-Niklaas. Naar ik verneem, krijgt de in aanleg zijnde Zeeuws-Vlaamse Tramwegmaatschappij met toestemming van de Duitse legerautoriteiten verschillend materieel, dat besteld was in het bezette gebied, dezer dagen geleverd.

Berlijn, 14 oktober. De Metzter Zeitung meldt, dat generaal majoor von Bodenhausen, militair chef van de politie te Metz, tot bevelhebber van de vesting Antwerpen benoemd is.

Londen, 14 oktober. Aan de Times, uit Oostende: de Verenigde Staten zouden aan de Duitse en de Belgische regering aangeboden

hebben de Brusselse bevolking, waaronder er van honger zullen sterven, van levensmiddelen te voorzien.

Uit New York verneemt de Times, dat de overheid zonder toestemming van Duitsland het verschepen van levensmiddelen naar Brussel niet kan toestaan.

Aan de Zeeuwse grens.

Aardenburg, 14 oktober. Stroom vluchtelingen komen in West Zeeuws-Vlaanderen te Sluis, Aardenburg en IJzendijke aan.

Ten zuiden van Maldegem wordt zwaar kanongebulder gehoord.

Oostburg, 13 oktober. De grote stroom van vluchtelingen blijft steeds aanhouden; nu vooral uit de nabij de grens gelegen plaatsen. Alle gemeenten zijn overvol met vluchtelingen. Per tram en met allerlei voertuigen trekken zij binnen.

Het kanongebulder is hedenmiddag weer goed hoorbaar. Het schieten is op het ogenblik zo hevig, dat alles trilt.

Verscheidene geïnterneerden zijn weer doorgezonden.

Koewacht, 13 oktober. De burgemeester van Zele, een grote gemeente bij Dendermonde, heeft hier laten aanplakken, dat hij alle inwoners dringend uitnodigt naar hun haardsteden terug te keren, terwijl hij veiligheid van persoon en goederen waarborgt. Verschillende vluchtelingen vertrekken, vooral uit Zele, Antwerpen en Sint-Niklaas.

Aan de Brabantse grens.

Roosendaal, 14 oktober. Morgen beginnen er weer treinen naar Antwerpen te lopen. De doodskophuzaren zullen in Essen kwartier betrekken.

De Belgische regering naar Frankrijk.

Bordeaux, 13 oktober. De Belgische minister-president heeft het volgende telegram gezonden aan de president van de republiek:

Duinkerken 13 oktober. Op het ogenblik dat de loop der krijgsverrichtingen haar op de gastvrije grond voert van het met België bevriende grote volk, heeft de koninklijke regering de eer haar eerbiedige groeten tot het staatshoofd te richten en hem van haar gevoelens van hoogachting te verzekeren. Ook neemt zij de vrijheid uiting te geven aan haar onwankelbaar vertrouwen in de zegepraal van het recht. Zij verheugt er zich over, dat Frankrijk, verbonden met Engeland en Rusland, als een edelmoedig en fier kampioen bekendstaat.

Poincaré heeft geantwoord:

Bordeaux, 13 oktober. Zoals ik reeds persoonlijk aan Z.M. Majesteit koning Albert verzekerd heb, zal Frankrijk er trots op zijn, dat het heden de regering van een edel volk kan ontvangen, dat met zoveel heldhaftigheid zijn onafhankelijkheid en het publieke recht verdedigd heeft. De regering van de republiek scheidt de zaak van België niet van die van Frankrijk en heeft alle nodige maatregelen getroffen, opdat de koninklijke regering te Havre de vrije uitoefening van haar macht zal hebben. De zekerheid van de eindoverwinning zal voor u en voor de nog bezette Franse departementen de voorbijgaande beproevingen verlichten, waaruit onze landen nauwer verenigd en machtiger en groter dan ooit zullen opstaan.

Havre, 13 oktober. Het stoomschip Pieter de Coninck, van Oostende, is hier vanavond om 8 uur met de leden der Belgische regering aangekomen.

De Belgische ministers werden ontvangen door Augagneur, William Martin, de chef van het protocol, de prefect, de afgevaardigden van het departement der Beneden-Seine, de burgemeester, de gemeenteraad en de kamer van koophandel. Militaire eerbewijzen werden gebracht. De bevolking bereidde de Belgische ministers een geestdriftige ontvangst.

Geïnterneerden.

Gisteravond zijn te Dordrecht onder militair geleide per stoomboot Zierikzee ongeveer 50 geïnterneerde Belgen met 100 Belgische legerpaarden aangebracht. Hedenmorgen zou de boot naar Vreeswijk vertrekken.

Het beleg van Antwerpen. (Vervolg).

Op die laatste nacht, die ik bij de verdediging van Antwerpen beleefde, en die door slechts één enkele dag, van het begin der beschieting, gescheiden bleek, werd ik ook met een opdracht voor het hoofdkwartier der stelling gelast.

Gelast, maar ook, en eerder, begunstigd.

Want de naderende oorlog vermag te verwezenlijken, de druk die de hele wachtende stad met dodelijke stilte hulde, dat uitzicht, dat gedurig het beeld deed opdiepen van wie, hopeloos, na de strijd, het

ongekende einde gelaten afwacht, wordt mij het gegeven er de weerga van de aanschouwen?

Een ridder was 10 dagen en 10 nachten de aanvallende vijand tekeer gegaan, wanneer hij, tot de inzen gedwongen, eindelijk in moest zien, dat voor hem geen hoop op uitweg en redding meer overbleef. Zijn krachten waren ten einde en uitgeput, terwijl de vijand gedurig versterking kreeg. Toen ging hij tegen een boom aanleunen, en in de grond, aan zijn rechterzijde, diep plantte hij het zwaard, waarvan, aan het kruis, de edelstenen als een sterrenbeeld oplichtten. De vijand zag hem met verwondering en angst begaan. De lendenband, die sedert 10 dagen zijn sterk lichaam omgordde werd losgemaakt, en de getrouwe helm, die de beukende slagen des vijands niet mochten indeuken, lichtte hij van zijn hoofd op legde hem naast zich neer. Zo verscheen in de maneschijn zijn mooie gelaat, als onder een zuivere hemel, een zuiver water, en de dubbele klaarte van zijn onbenauwde blik. Droevig was zijn blik, maar zo sterk dat geen enkele, naar dit weerloze lichaam de dagen of de speer durfde te richten. Toen sloot hij de ogen, steeds tegen de boom leunend, en viel in de nacht alle duisternis in.

Niet meer op zijn gehavende wapenrusting, zou het zijn, niet meer met gelijke slagen, die hij door zijn zwaard weren of beantwoorden kon, zou de vijand aanvallen: hij bood zijn ongewapende lichaam in hun bereik. Gelaten heeft hij de ogen dicht laten vallen en wacht hij af.

Zo scheen de stad nu te verwachten, dat haar lijdende rol een aanvang zou hebben. Ik was het gewoon geworden, wanneer ik 's nachts op de stad aanstuurde, mij door de wolk van klaarte te laten verblijden, die, rustig, over de nijverige stad gestaag hing, en, meer dan een beeld ervan, het leven op de straten er betekende. Die wolk verlichtte in de omtrek de lanen en wegen, zodat, over de weg, de

schaduw bij maneschijn der rechte beuken, bleker scheen. Toen reed ik zelf met licht, en de straal der lantaarn doorpriemde de duisternis, recht voor mij uit, terwijl, in de bredere lichtkegel er rond, een veranderlijk landschap zich wisselvallig onthullend, mij steeds vooruit noopte, uit de duisternis die zich achter mij weer dichtslot. Aan de beide zijden van de weg, draaide de ver uitgestrekte schaduw der bomenrij achter mij weg. Achter ieder hoopje grond aan de kant van de baan scheen het bewegende zwart der schaduw in de belichting uitgesneden, een hurkend beest te zijn, dat, tegen de bodem zich neerdrukkend, tegen het hoopje aarde gevlijd, rond scheen te kruipen, zijn lichaam samentrekkend, om, plotseling, bij mijn voorbijrijden, onder de vorm van een nachtgeest op mij te zullen springen. En boven mijn hoofd, tussen het dichte lover heen, dat, langs onder verlicht, zilver scheen, liep, langs de onzichtbare koperdraden der telegraafverbindingen, een koel sterrenbeeld dat, op en neer wiegend, de snaren met een zingend akkoord bezielde.

Ik was, bij het enige nachtelijke rijden, dit sprookjestoneel gewoon; ik hechtte aan dit leven van licht en schaduw.

En toen ik mij in de stad zelf bevond, 's nachts, zoals bij dag, gingen het bedrijf en de rijkdom barende nijverheid waarvan wij het uitzicht met bewondering aanschouwden, gingen het mondaine en het kunstleven voort.

Na de losbarsting zelfs van de oorlog, mocht, voor de bezoeker, de stad nog lang het uitzicht van de vrede opleveren. Toen kwam 's avonds voor het eerst een zekere opgewondenheid te voorschijn. Een ziekelijk verlangen naar nooit te veroveren nieuws, had zich van iedereen meester gemaakt. De bevolking werd zich stilaan bewust van het nauwer en nauwer zich samendrukken van de vijandelijke, nog ongevoelde greep. Antwerpen had ik nooit bewoond, maar ik zag ook wel dat ik geen bevolking-in-tijd-van-vrede meer ontmoette.

Eindelijk brak de tijd aan waar ik u over spreken moet, en herleef ik die nacht waar ik de laatste maal naar Antwerpen gestuurd werd.

Ik reed op de brede steenweg voort, zonder licht, en de lantaarnpalen waren aan beide kanten gedrochtelijke nutteloosheden. Onder de zuivere maanbelichting lagen de, in weken niet meer bereiden ijzeren rails van de tramlijn, verroest ros tussen het grijze plaveisel. De zwarte belemmering der zware elektrische leiding, allang door geen stroom meer bezocht, hing stuur over mijn hoofd. Nergens was er een schijn te ontwaren die de blik zou hebben teruggehouden en het geringste teken kon zijn over de ligging van het gedoofde Antwerpen. De lichtkroon, de nevel van klaar bewustzijn, de lichtende wolk die, door het lover der leidende bomenrij heen, naar voor noopte, en al het schaduwenleven dat mij vrolijk vergezelde, alles was verdwenen. Lange minuten was de steenweg gans alleen. Toen, ineens, zwaar tegen de sloot aan, voor de rust opgesteld, de batterijen die het bevel schenen af te wachten om morgen weer tegenover de vijand te mogen staan, en waarvan reeds besloten was dat zij naar veiliger oorden weg zouden gaan. Daarna, weer een eind weegs zonder een ziel, tenzij, nauw onder de koepel der olmen- of beukendreef te onderscheiden, de lijst van een schildwacht, de ingang van een verlaten kasteel bewakend, waar thans een bevelhebber intrek had genomen.

Nu, dichterbij Antwerpen gekomen, zag ik ineens de zoeklichten der stadsvestingen hoog door de lucht ijverig boren, om de kruis- of verkenningstochten van vijandelijke vliegtuigen te keer te gaan. Soms ook werd hun straal naar de steenweg gericht, en stelde u in een verblindende kring die u tot onmiddellijk stoppen dwong. Nog een paar honderd meter, daar stonden, als een middeleeuws kasteel, de begraasde wallen der vesting. Vlak voor mij, midden op de steenweg, wordt een rood licht gezwierd. Een schildwacht. Vertraging. Ik kom heel langzaam aangereden, en fluister in zijn oor:

“Luik”. Luik, dat het eerste bewijs en het laatste symbool onzer hardnekkigheid, onzer getrouwheid aan het gegeven erewoord blijft. En op die nacht, wanneer ik dit woordje gedenk, welke verbittering!

Nu rijd ik rechtsaf, daar de steenweg versperd en de stad, slechts door de oude walpoorten, toegankelijk is.

Ik bevind mij nu binnen Antwerpen.

En onmiddellijk: dat is het wel: de door de storm doodvermoeide ridder, die nu de glans zijner ogen heeft gedooft en, gelaten, zijn lot afwacht.

Ik rijd langs de oude steenweg eerst, eng tussen de huizen gelegen, toen langs de brede boulevards met hun nutteloze pracht. Soms vlucht ijlings, schrikkend voor de ronkende motor, de leest voor mij weg van een mens, die, stiekem, de stenen vlak voor zich, met een elektrisch zaklampje verkennt.

Uit de verte aansnorkend stormen auto's veel zwaarder en geweldiger dan bij dag voorbij. De stad van twee maanden geleden bestaat niet meer; de bevolking is voor het meeste deel hier, maar op straat komt zij niet meer. Antwerpen betekent niets meer dan een militair schuiloord, dan een vesting, en kan op geen andere roeping meer aanspraak maken. Alle inzichten worden aan militaire overwegingen opgeofferd. De stad zelf met haar rijkdom en pracht, met haar oude kerken en gevelhuizen, met haar kunstschaten en nijverheidsaangelegenheden, dat al is geleidelijk van onwaarde geworden. Eén ding is nog van tel: de vesting, te midden waarvan een dood en onverschillig iets zich bevindt, dat vroeger bezocht en geprezen werd, dat mensenleed en vreugde heeft geborgen, maar nu, met het zichtbaar overschot nog van het streven van haar

burgers, een onnozel en benauwd overblijfsel uit een afgeschafte leven blijkt te zijn, verlaten onder Gods blote hemel.

Men krijgt de indruk of de vroegere stad gans verdwenen was, en er nu slechts iets met dezelfde uiterlijke vorm, precies op dezelfde plaats zou staan, maar dat het vroegere niet meer is, daar het er de geest niet van bezit.

Het maanlicht, dat nu met de volste helderheid uit de klaarste hemel neer vloeide, scheen een helder water te zijn geweest waaronder, zonder geweld of leed, de stad geleidelijk ging verdrinken, een water dat de longen der krijgers zoals een sterkende lucht zou voeden, en op de gewone mens indringend, hem tot het schuil gaan zitten achter de wanden van zijn huis, of tot een vlucht buiten haar oevers zou dwingen.

Zo stil was al hetgeen het vroegere bedrijf, het leven van voorheen in de stad was, zo dood; maar zo geweldig ook het jongste leven dat, onder deze nieuwe kring, een sterkere aanvang had gekregen.

De plaatsen waar ik mij vroeger ophield, feitelijk bestonden zij nog wel, maar het was gans of zij er niet meer waren.

Ik heb mensen horen zeggen: "Antwerpen is als een graf geworden." Misschien was dit een waarheid voor hen die zó aan het vroegere leven hadden gehecht, dat zij nu de waarde van de werkzaamheid die de stad overweldigde niet schatten konden. Zoals wij, bij het losbreken van de oorlog, het soldatenpak hadden aangetrokken, zo ook de stad. Andere mensen waren wij geworden welke onze eigen ouders soms niet meer herkenden: zo voelde zich de bevolking aan de stad op deze dagen vreemd.

Maar wanneer u buiten de voornaamste verbindingswegen kwam, daar, op afgelegen kruisstraten, waar, tegen alle verbod in, een

schamel vetpotje aan de voet van een Onze-Lieve-Vrouwebeeld, licht zwierend, was blijven branden, dan scheen het verdrinkende maanlicht wel geen nieuwe geest te hebben gewekt: de wijk had het uitzicht gekregen van een in stilte voor eeuwig verzwolgen plaats uit een sprookje, door begunstigden alleen nog bezocht, en waar het wonderdadige sterretje van het vergeten lampje in de eeuwigheid zou lichten.

Antwerpen.

Iemand, die heden uit Antwerpen te Hansweert aankwam, vertelt dat Antwerpen heel weinig geleden heeft: in het geheel zouden niet meer dan 50 huizen zijn vernield.

De bezetting bestond hoofdzakelijk volgens mijn zegsman uit Duitse matrozen. Vele patrouilles doorkruisen de stad. Morgen zal waarschijnlijk een Telegraafboot der firma H. Braakman en C° naar Antwerpen varen om de vluchtelingen tegen zeer lage prijs in staat te stellen naar hun woonplaats terug te keren. Veel zal daartoe ook bijdragen het antwoord ontvangen van de Belgische legatie te 's-Gravenhage op een vraag van de viceconsul, de heer de Graaf, te Hansweert, of het raadzaam was terug te keren, luidende woordelijk: Viceconsul nelge Hansweert. Suis favorable à retour (was getekend) Fallon.

Te Deal en Walmer, twee havens in Kent, zijn maandag ruim 5000 man van de marinebrigade behouden uit Antwerpen teruggekeerd. Zij werden door moeders, vrouwen en meisjes met gejuich ontvangen.

Jeffries, de correspondent van de Daily Mail, schrijft over de ontvangst van de Belgische vluchtelingen in Nederland: "De vriendelijkheid van de Hollanders voor die arme leden gaat alle

begrip te boven. De Nederlandse soldaten droegen zuigelingen en moederden over de kinderen en gaven hen te drinken en openden al hun kostelijke zindelijke kerken en openbare gebouwen en huizen voor de arme, haveloze menigte. Het station te Roosendaal ligt vol met een dikke laag vuil en overblijfselen van voedsel en lompen. Daar is alles ellende, maar de Hollandse vriendelijkheid verheldert alles. Iedere Hollander schijnt nu de goedhartigheid van een vrouw aan de hulpvaardige sterkte van twee mannen te paren.”

Gesprekken met Belgische geïnterneerden te Amersfoort.

Men schrijft ons uit Amersfoort op 13 december:

Het scheen alsof er geen einde kwam aan het aantal geïnterneerden. Terwijl er zaterdag voor 3500 man plaats gevraagd was, is dit aantal nu, naar mij uit vertrouwde bron verzekerd is, tot 15.000 man aangegroeid. Niet alleen de vier grote kazernes, maar ook de talrijke tenten zijn stampvol. Het aantal officieren wordt op 120 geschat. De meesten zijn op erewoord vrij in hun bewegingen. Ze bewegen zich met hun fleurige uniformen door de straten en hebben bij burgers en in hotels intrek genomen. Het is moeilijk al deze mensen tijdig van eten te voorzien. Ik hoorde van menagemeesters, die in twee dagen niet uit de kleren, of liever niet op het stro geweest waren. Voor vandaag stonden er 21 koeien op het menu, een respectabel aantal. Gelukkig is de geest onder de geïnterneerden best, ze weten, dat wij doen wat wij kunnen.

Terwijl ik gisteren meest Vlamingen sprak, heb ik vandaag uitsluitend Frans sprekenden geïnterviewd; wanneer ze Frans horen spreken, komen ze onmiddellijk toegevlogen. Voor de Walen, die zich nu te midden van hun eigen landgenoten vreemd voelen, is deze tijd veel drukkender dan voor de mannen uit Vlaanderen, die in ons land hun eigen taal horen.

Het eerst dan sprak ik een man van het 12^e regiment vestinginfanterie. Hij was geregeld in de slag geweest, maar had slechts eenmaal twee Duitsers gezien, die gevangen genomen waren. En hij vertelde hoe deze twee man te midden van 4500 Belgen hun onverschrokkenheid bewaarden. Terwijl wij zo stonden te praten, kwamen er twee onderofficieren van de jagers op ons toe. Zij waren voor Namen geweest, maar daar was bijna niet gevochten. Toen zijn zij naar een naburige woning gevlucht, waar zij 14 dagen in burgerkleren doorgebracht hebben, daarna hebben zij zich bij het leger voor Antwerpen gevoegd. De ene had nog een tas van een veldtelefoon, waarin nu in deze tijd zeldzame kadetjes zaten. Ze verheugden zich, dat in hun land, (zij kwamen uit de streek van Charleroi en Namen), zo weinig verwoest was. Alle Belgen, die ik sprak, klaagden erover, dat hun kranten hen zo slecht ingelicht hadden. Men hoorde slechts van overwinningen. Zij zelf wisten wel beter, maar toch, de kranten schreven het. Alleen toen in de laatste dagen de Métropole van Antwerpen de bevolking tot de laatste weerstand aanvuurde, toen het de woorden uit de Marseillaise “*formez vos bataillons*” aanhaalde, toen wisten wij dat “*tout était perdu*”.

Eensklaps zag ik een paar Engelse petten; men kan zich mijn verwondering voorstellen toen ik een zuiver Vlaams hoorde, dat de dragers Belgen waren, die de petten op het slagveld opgeraapt hadden. Vanmiddag sprak ik een man van het 5e infanterieregiment, die vol bewondering was over de Belgische officieren, die vooraan het front gevallen waren. Hij was vlak voor Leuven geweest, maar de Duitsers hadden hem uit door hen versterkte loopgraven weer teruggejaagd.

Nadat Antwerpen gevallen was, zo vertelde mij deze zegsman verder, gingen we met een trein, waarin ook veel vluchtelingen zaten, naar Oostende. Maar we zouden er niet komen. Bij Moerbeke kwamen de

Duitse granaten, en alles wat lopen kon rende terug. We waren een klein uur van de Hollandse grens. Vlakbij de grens kwam een Belgische tweede luitenant op ons af, “we moeten vechten tot het einde, er moet een opening in de Duitse linie komen”, zegde hij; maar de Belgen wilden zich niet laten vernietigen, ze staken de Hollandse grens over, ze hadden meer dan hun plicht gedaan. Ons arm land heeft als stootblok gediend tussen Frankrijk en Engeland, geen Fransman heeft ons geholpen, zo klaagde deze infanterist. Niet allen denken echter zo pessimistisch als deze man; het is integendeel opvallend, zoveel optimisten als nog onder de geïnterneerden zijn. Ja, zegde er één, een man van het 12e regiment infanterie, u zult zien, altijd als er eerst zoveel slagen gewonnen worden, dan verliest de winnende partij, omdat zij uitgeput raakt. En een Belgisch officier antwoordde op een hem gedane vraag, dat z.i. de oorlog nog ten hoogste drie maanden kan duren, “dan is de Duits uitgehongerd”.

De Daily Telegraph heeft een relaas van Engelse soldaten, die een week te voren uit Engeland waren gekomen en maandag via Oostende in Engeland waren teruggekeerd, na in Antwerpen te hebben gevochten. Het was een warme week voor hen geweest: een week in de hel.

Uit die verhalen blijkt dat de vertellers in het besef verkeren, dat zij zich ten volle van hun taak hebben gekweten, door de val van Antwerpen te vertragen. Een hunner verklaarde koeltjes: “We hebben alles gedaan, waarvoor we waren overgestoken. We hebben de val van Antwerpen tegengehouden. Ik zeg niet dat dit geschiedde door wat wij deden; maar het was bij de Duitsers bekend dat er Britse mariniers in Antwerpen waren, en dat deed hen aarzelen. Ze konden ons uit hun vliegtuigen zien; en dat is zeker ook de reden, dat zij het ons zo warm maakten, nadat donderdag de vliegtuigen waren teruggekeerd.”

Deze zelfde man vertelde nog, dat zijn troep te Antwerpen een Duitser, in het uniform van een Belgisch officier en met een rode kruisband om de arm, in de loopgraven aantrof en als spion terechtstelde.

Bij de aftocht uit Antwerpen werd een troep Engelsen geleid door een zich voor een Belg uitgevend persoon. De troep verdwaalde echter en de geleider werd als spion doodgeschoten.

De val van Antwerpen.

Londen, 10 oktober.

Antwerpen gevallen. Dat is al wat wij nu weten. Wat er van het Belgische leger geworden is, hoe het er met de stad zelf voor staat, daarvan zijn wij tot dusver onkundig gebleven.

Wij beleven een wonderlijke tijd. Wanneer men van Antwerpen houdt en met beklemming in de Rotterdammer heeft gelezen van die jammerlijke tonelen in Roosendaal, wanneer men zich verdiept in wat er daar aan de Schelde gebeurd is, dan is het alsof de wereld moet zijn verdonkerd. Zoveel lijden, zoveel verbrijzeling en verwarring, en waarom dat alles? Tegen de vernietigende 42-cm-granaten is niets bestand en Antwerpen is al gevallen. Kom daarna in Londen, en ge ziet met het naderen van het middaguur de gewone zaterdagdrukte, bussen en ondergronds spoor vol van gelukkige en onbekommerde mensen, die van hun vrije middag gaan genieten. De City loopt leeg. Voor Charing Cross is het de gewone roezige drukte van gedrentel en afspraakjes. De krantenbiljetten alleen herinneren u in dat gewoel aan “de val van Antwerpen”, “ontzettende tonelen te Antwerpen” ... De wereld rolt, zo ontdekt ge, juist als tevoren. Gelukkige zelfzucht. Wat zou ons lot zijn, wanneer we ons tegen de uitwerking van alle gruwelverhalen, waarmee ons het vasteland in

deze dagen bedenkt, niet konden hullen in ongevoeligheid? Maar Antwerpen wil voor een Nederlander meer zeggen dan voor een Engelsman en mij gaat die ongevoeligheid slecht af vandaag.

Ik schreef u enkele dagen geleden over het half onwillekeurig wantrouwen, waarmee veel Engelsen onze handhaving van de onzijdigheid van de Scheldemond in verband met Duitse plannen voor Antwerpen-oorlogshaven beschouwden. Ik kan niet anders zeggen dan dat dit meevalt, nu het feit van de val der stad daar is. Zeker, in gesprekken merkt men nog wel eens iets van die wonderlijke begrippen, die voor zulk een belangrijk gedeelte berusten op aardrijkskundige en andere onkunde. Want, hoe ongelooflijk het schijnt na al wat er in de laatste tijd over gezegd en geschreven is, ik verzeker u, dat de meeste Engelsen, mensen van ontwikkeling, journalisten, tot wier werk het behoort inclus, u half ongelovig aankijken, wanneer ge hun bezweert, dat beide oevers van de Benedenshelde Nederlands grondgebied zijn. Niettemin, het valt mee en de pers laat zich, bijna zonder uitzondering uiterst verstandig en welwillend over onze onzijdigheid uit. Algemeen is de erkenning dat Holland het eerlijk meent en enkele bladen, de Westminster Gazette en de Nation o.a., schrijven ronduit, dat het gevaar, dat de Duitsers van Antwerpen een basis voor vlootoperaties zouden willen maken, weinig meer dan denkbeeldig is. De val van de stad is daarom niet zonder belang, maar het belang ligt elders: in de troepen, die het Duitse opperbevel nu beschikbaar krijgt voor de slag op de Frans-Belgische grens.

Het is moeilijk de gevolgen van de inneming van Antwerpen reeds nu te schatten. Dat het de Duitsers nieuwe moed zal geven, al hadden zij dan ook in het begin van de oorlog eer gedacht omstreeks deze tijd in Parijs dan in Antwerpen binnen te trekken, is vrij waarschijnlijk. Maar er is zoveel onzekerheid ten opzichte van de sterkte van de belegeringsmacht. De opgaven in de Engelse bladen lopen uiteen van

ongeveer 300.000 man, tegenover 70.000 Belgen, tot omstreeks 120.000 voor beide legers. Zo is slechts vast te stellen, dat de Duitsers hun rechtervleugel tegenover de Fransen zullen kunnen versterken en inderdaad zou dat op zichzelf, of het met veel of weinig troepen zij, van gewicht wezen. De strijders schijnen op het grote slagveld zo tegen elkaar op de wegen, dat versterking voor elk van beide zijden beslissend kan worden. Volgens particuliere berichten, de Times geeft vanochtend belangwekkende mededelingen over het vechten bij Arras, schijnen de bondgenoten aan de winnende hand te zijn. Indien dat waar is, zou het hun al bijster goed te pas zijn gekomen, indien Antwerpen het, was het nog maar een dag of wat, had volgehouden.

Uit Calais.

Aan de Times werd maandag uit Calais geseind:

De aankomst van honderden vluchtelingen te Calais is een van de aanwijzingen van de uitgebreidheid van het gevechtsterrein in Noord-Frankrijk. Merendeels mannen tussen de 18 en 45 hebben bevel ontvangen om hun stadjes en dorpen te verlaten voor de Duitsers komen. Trein na trein brengt hen aan met al hun hebben en houden op hun rug in haastig geïmproviseerde knapzakken van vuile handdoeken en lakens.

Ik verneem dat er een grote beweging van Duitse troepen uit de buurt van Rijsel in de richting van Kortrijk gaande is en dat dit een voorspel is tot een op handen zijnde grote slag aan de kant van de Belgische grens. Terzelfder tijd echter is er een toenemende bedrijvigheid van de vijand tussen Rijsel en de Franse kusten waarneembaar. Het is dan ook geenszins onwaarschijnlijk, dat de Duitsers van plan zijn, een poging te doen om zich aan de kust te nestelen, wat, ofschoon zij met voor de hand liggende gevaren zou

samengaan, de krijgsverrichtingen van de bondgenoten ernstig zou belemmeren.

Naar wij in de Times lezen, waren er op het eind der vorige week 60.000 Belgische vluchtelingen bij de commissie van onderstand in Engeland bekend. Naar schatting zullen er op het eind van deze week 100.000 zijn.

Burgemeester Max van Brussel is maandag door Keulen gekomen en verder vervoerd.

In enige Italiaanse steden hield de Belgische afgevaardigde Lorand redevoeringen, die uit de aard der zaak tegen Duitsland gericht zijn. Zo sprak hij zondag te Rome in het Teatro Nazionale. Er was een reusachtig publiek, dat vol geestdrift was voor de spreker. Toen deze in de zaal verscheen werden van de galerij strooibiljetten geworpen, waarin de bevrijding van Trente en Triëst werd geëist. Toen Lorand, na zijn lezing te hebben gehouden, de schouwburgzaal verliet, werd hij luid toegejuicht. Er waren echter veel soldaten en politie op de been; en de menigte ging kalm uiteen.

Van Duitse zijde kwam men er echter tegen op, dat dergelijke anti-Duitse voordrachten in steden van een neutrale mogendheid worden gehouden. Er is dan ook ambtelijk tegen geprotesteerd.